

Strategia-kurssille ohjaaminen ja osallistumiseen vaikuttavat tekijät Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä

Mia Lehto-Urpilainen

2023 Laurea

A decorative horizontal bar at the bottom of the page, composed of three segments: a pink segment on the left, a blue segment in the middle, and a teal segment on the right.

Laurea-ammattikorkeakoulu

Strategia-kurssille ohjaaminen ja osallistumiseen vaikuttavat tekijät Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä

Mia Lehto-Urpilainen
Voimavaraistavien työtapojen johtaminen ja kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla
Opinnäytetyö YAMK
Lokakuu, 2023

Mia Lehto-Urpilainen

Strategia-kurssille ohjaaminen ja osallistumiseen vaikuttavat tekijät Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä

Vuosi 2023 Sivumäärä 50

Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD on yksi yleisimmistä lasten kehityksellisistä neuropsykiatrisista häiriöistä. ADHD-diagnoosin saaneiden lasten hoitoon kuuluu vanhemmille suunnattu ryhmämuotoinen Strategia-kurssi, jonka tavoitteena on lisätä vanhempien tietoa ja ymmärrystä ADHD:sta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata vanhempien Strategia-kurssille ohjaamiseen ja osallistumiseen vaikuttavia kokemuksia sekä tunnistaa mitkä tekijät saavat vanhemmat motivoitumaan ja sitoutumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen. Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia tutkimuksen tulosten perusteella kehittämissuositus vanhempien ohjaamisesta Strategia-kurssille. Opinnäytetyön tuloksia voidaan soveltaa myös muun ryhmämuotoisen toiminnan kehittämisessä.

Opinnäytetyö on laadullisesti painottunut arviointitutkimus, joka toteutettiin yhteistyössä Espoon lastenpsykiatrisen yksikön kanssa. Opinnäytetyössä tarkasteltavia keskeisiä käsitteitä ovat ADHD, Strategia-menetelmä ja vanhempainohjaus. Aineisto kerättiin viitekehyksestä ja tutkimuskysymyksistä nousseiden teemojen mukaan edenneistä yksilö- ja ryhmähaastatteluista keskittyen ihmisten tulkintoihin ja niiden merkityksiin Strategia-kurssille ohjautumisessa. Aineisto analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin avulla.

Opinnäytetyön keskeisenä tuloksena oli vanhempien ja työntekijöiden lisätiedon tarve. Vanhemmat toivoivat lisää tietoa Strategia-kurssista osallistumispäätöksensä tueksi. Lisäksi vanhemmat kokivat arjen konkreettisten haasteiden tunnistamisen ja perheen yksilöllisen tilanteen huomioimisen kurssille ohjaamisessa tärkeäksi. Työntekijät kokivat tarvitsevänsä lisää tietoa Strategia-kurssista ja kuvasivat ohjaamisen suurimmaksi haasteeksi epätietoisuuden kurssin toteuttamisen ajankohdasta. Tulosten mukaan työntekijät kartoittivat vanhempien tarpeet ja ohjasivat heidät Strategia-kurssille oikea-aikaisesti huomioiden koko perheen tilanteen. Vanhempien kokemusten mukaan keskustelu perheen tarpeista oli selkeästi vähäisempää, mihin todennäköisesti vaikutti vanhempien oma motivaatio ja valmius auttaa lastaan.

Opinnäytetyön tulosten perusteella Strategia-kurssit tulee toteuttaa säännöllisesti ennalta tiedossa olevina ajankohtina. Työntekijöiden lisätiedon tarpeeseen vastataan Strategia-kurssin ohjaajien toteuttamalla tietoisuilla yksikön henkilöstökokouksissa. Perheiden yksilöllisen tilanteen ja tarpeiden mukaisen tuen tarjoamista aidossa yhteistyössä vanhempien kanssa vahvistetaan varaamalla vanhemmille erillinen tapaaminen kurssille ohjaamista varten. Lisäksi työntekijöille tulee järjestää työpaja Strategia-kurssista opinnäytetyön kehittämissuosituksen siirtämiseksi osaksi käytännön työtä.

Opinnäytetyön tulosten perusteella laaditut kehittämissuositukset yhtenäistävät vanhempien ohjaamista Strategia-kurssille. Ryhmään ohjaamisen selkeyttäminen vahvistaa menetelmän asemaa oikea-aikaisena, vaikuttavana ja vanhempien tarpeisiin vastaavana hoitomenetelmänä osana ADHD-oireisen lapsen hoitopolkua Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä. Silti vankempi tutkimustieto Strategia-menetelmästä on edelleen tarpeen. Terveystieteiden digitaalisten palveluiden yleistyessä on tärkeää saada lisää tietoa etäyhteydellä toteutettavien Strategia-kurssien vaikuttavuudesta ja vertaistuen toteutumisesta.

Asiasanat: ADHD, Strategia-menetelmä, vanhempainohjaus

Development and Management of Empowering Working Methods in Health Care and Social Services, Master of Health Care

Mia Lehto-Urpilainen

Referring to the Strategy Course and Factors Affecting Participation in the Espoo Child Psychiatry Unit

Year

2023

Pages

50

Attention Deficit Hyperactivity Disorder ADHD is one of the most common developmental neuropsychiatric condition in childhood. The treatment of ADHD diagnosed children includes a group-based Strategy course for parents, which aims to increase parents' knowledge and understanding of ADHD. The purpose of this thesis was to describe the experiences that influence the referring and participation of parents to the Strategy course, and to identify which factors support parents' commitment to group parental guidance. The aim of the thesis was to draw up development recommendations for referring parents to the Strategy course based on the results of the research. The results of the thesis can also be applied to the development of other group activities.

The thesis is a qualitatively-focused assessment study conducted in co-operation with the Espoo Child Psychiatric Unit. The key concepts examined in the thesis are ADHD, Strategy education and parent program. The material was collected from individual and group interviews that progressed according to the framework of the thesis and research questions, focusing on the interpretations of people and how to refer them to the Strategy course. The research material was analyzed using inductive content analysis.

The central result of the thesis was the need on parents and employees for additional information. Parents wanted more information on the Strategy course to support their decision to participate. In addition, parents felt it was important to identify concrete challenges in everyday life and to take into account the individual situation of the family in the course. The employees felt they needed more information about the Strategy course and described the biggest challenge of guiding to be the uncertainty about the timing of the course. The employees identified the needs of the parents and referred them to the Strategy course in a timely manner, taking into account the situation of the whole family. According to the parents' experiences, there was clearly less discussion about the needs of the family, which was likely influenced by parents' own motivation and readiness to help their child.

Based on the results of the thesis, the Strategy courses must be organised regularly at pre-determined times. The need for additional information for employees is met through the information provided by the Strategy course instructors at the unit's staff meetings. Providing support according to the individual situation and needs of the families in co-operation with the parents is strengthened by reserving a separate meeting for the parents to guide them to the Strategy course. In addition, a workshop should be organised for the employees on the Strategy course to transfer the thesis development recommendations into practical work.

Development recommendations drawn up on the basis of the results of the thesis harmonise the referral of parents to the Strategy course. Clarification of group counselling strengthens the position of the Strategy method as a timely, effective and responsive treatment method to the needs of parents as part of the child care path of ADHD in the Espoo Child Psychiatric Unit. Still, more robust research data on the Strategy method is necessary. As digital health services become more common, it is important to get more information about the effectiveness of remote Strategy courses and the implementation of peer support.

Keywords: ADHD, Strategy education, parent program

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Espoon lastenpsykiatrisen yksikkö.....	2
3	Ihan tavallinen ADHD	3
3.1	Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö	3
3.2	Oireet lapsella ja aikuisella.....	4
3.3	Hoito ja kuntoutus	6
3.4	Vanhempien hoitomyöntyvyys.....	7
4	Vanhempainohjaus	8
4.1	Vanhempainohjaus ja ADHD	8
4.2	Strategia-menetelmä	9
4.2.1	Strategia-vanhempainohjauskurssi	9
4.2.2	Tutkimustieto Strategia-menetelmästä	10
5	Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	12
6	Arviointitutkimus opinnäytetyön menetelmänä.....	13
6.1	Konstruktivistinen paradigma	13
6.2	Arviointitutkimus.....	14
6.3	Arviointiprosessin vaiheet.....	16
6.3.1	Arviointiasetelma.....	16
6.3.2	Aineiston hankinta.....	17
6.3.3	Aineiston analysointi	19
7	Tulokset	21
7.1	Motivaatio osallistua vanhempainohjausryhmään	22
7.2	Vanhempien ohjaaminen vanhempainohjausryhmään	24
7.3	Ohjauksen käytäntöjen kehittämistarpeet	27
7.4	Tulosten kooste teemoittain	28
8	Pohdinta	30
8.1	Opinnäytetyöprosessin tarkastelu	30
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	32
8.3	Johtopäätökset ja kehittämissuosituksukset	34
	Lähteet.....	36
	Kuviot	41
	Liitteet	42

1 Johdanto

Mielenterveys on tärkeä toimintakykyä ja elämänlaatua tukeva voimavara, joka vaikuttaa fyysisen ja psyykkisen terveyden lisäksi sosiaaliseen ja taloudelliseen hyvinvointiin. Tänä päivänä mielenterveysongelmiin liittyvän syrjinnän ja syrjäytymisen vähentyminen näkyy aiempaa avoimempana ja asiallisempana julkisena keskusteluna mielenterveyden merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle. (Vorma, Rotko, Larivaara & Kosloff 2020, 27.) Kuitenkin Suomessa lähes puolet mielenterveyden ongelmien kanssa kamppailevista kokevat joutuneensa leimatuksi mielenterveydenhäiriönsä takia (Mielenterveyden keskusliitto 2021). Yksilön näkökulmasta mielenterveyteen liittyvä stigma on edelleen olemassa aiheuttaen syyllistämistä ja häpeää (Bergström 2020, 69).

Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö eli ADHD on yksi yleisimmistä lasten kehityksellisistä neuropsykiatrisista häiriöistä. ADHD näkyy ja kuuluu lasten ja perheiden arjessa, koulussa jokaisella luokalla on vähintään yksi ADHD-oireinen lapsi. (Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schmidlecher, Haravuori & Marttunen 2020, 35; ADHD Käypä hoito -suositus 2019.) Yleisimmät lapsilla diagnosoidut häiriöt ovat aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö sekä käytöshäiriöt. (THL 2022.) Mielenterveyden perusta luodaan lapsuudessa ja nuoruudessa (Vorma ym. 2020, 17). Tästä syystä varhaisen tuen ja ymmärryksen merkitystä ei saa ohittaa.

Opinnäytetyön aihe ja tarve nousi työstäni Espoon lastenpsykiatrisen yksikön sairaanhoitajana. ADHD-diagnoosin saaneiden lasten hoitoon kuuluu vanhemmille suunnattu ryhmämuotoinen Strategia-vanhempainohjauskurssi. Kurssin tavoitteena on lisätä vanhempien tietoa ja ymmärrystä ADHD:sta ja auttaa koko perhettä kohti sujuvampaa arkea. Lastenpsykiatrisessa yksikössä Strategia-kursseja on järjestetty viiden vuoden ajan, mutta palautetta ei ole koottu yhteen eikä kurssin vaikuttavuudesta ole saatavilla luotettavaa tietoa. Lastenpsykiatrisessa yksikössä on ajankohtaista vakiinnuttaa ryhmämuotoinen toiminta osaksi lasten ja perheiden hoitoa. Tähän tarvitaan lisää tietoa vanhempien kokemuksista Strategia-kurssille ohjaamisesta ja osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Opinnäytetyö on laadullisesti painottunut arviointitutkimus, jonka tarkoituksena on selvittää vanhempien kokemuksia ADHD-diagnosoitujen lasten vanhemmille tarkoitettulle Strategia-kurssille ohjautumisesta. Keskeistä on tunnistaa mitkä tekijät saavat vanhemmat motivoitumaan ja sitoutumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen. Opinnäytetyön tavoitteena on laatia tutkimuksen tulosten perusteella kehittämissuositus vanhempien ohjaamisesta Strategia-kurssille. Ryhmään ohjaamisen selkeyttäminen vahvistaa menetelmän asemaa oikea-aikaisena, vaikuttavana ja vanhempien tarpeisiin vastaavana hoitomenetelmänä osana ADHD-oireisen lapsen hoitopolkua Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä.

2 Espoon lastenpsykiatrinen yksikkö

Espoon kaupungin lastenpsykiatrinen yksikkö on osa Espoon lapsiperheiden erityispalveluja siirtyen vuoden 2023 alusta osaksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen lapset, nuoret ja perheet palvelulinjan kohdennettuja palveluja. Lastenpsykiatrisessa yksikössä arvioidaan, tutkitaan ja hoidetaan 6-12-vuotiaita lapsia sekä heidän perheitään lapsen mielenterveyden ja käyttäytymisen pulmiin liittyvissä haasteissa. (Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue 2023.) Yleisimpiä lastenpsykiatrialla hoidettavia ongelmia ovat ahdistuneisuus- ja masennushäiriöt, aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD, käytöshäiriöt sekä lapsille ja nuorilla tyypilliset samanaikaisten eri häiriöiden yhdistelmät (Aalto-Setälä ym. 2020, 35). Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä työskentelee moniammatillinen työryhmä, johon kuuluu lastenpsykiatreja, psykologeja, sairaanhoitajia, osastonsihteeri sekä yksikön päällikkö ja palveluesimies. Erityistyöntekijöinä yksikössä toimivat neuropsykologi, puheterapeutti ja toimintaterapeutti. Lastenpsykiatrinen yksikkö tarjoaa konsultointitukea lapsen arjessa työskenteleville ammattilaisille. (Lastenpsykiatrinen yksikkö 2021b.)

Espoon lastenpsykiatrisen yksikön palveluihin ohjaututaan lapsen ja perheen arjessa toimivien yhteistyökumppaneiden konsultaation perusteella. Konsultaatio edellyttää aina vanhempien tai huoltajien suostumusta. Lastenpsykiatrisessa yksikössä käytössä olevan konsultaatiomallin mukaisesti konsultaation yhteydessä sovitaan tarpeen mukaan verkostotapaaminen, jossa karotetaan kokonaisvaltaisesti lapsen arkeen liittyviä asioita ja tuen tarvetta. Yksikön toimintaperiaatteisiin kuuluu lapsen ja perheen voimavaralähtöinen tukeminen arjen toimintaympäristössä. Verkostotapaamisessa pohditaan myös Lastenpsykiatrisen yksikön liittymistä mukaan yhteiseen työskentelyyn muiden tukitahojen, kuten oppilashuollon, kuntoutuspalveluiden tai lastensuojelun, kanssa. Yksikössä ei ole lastenpsykiatrista päivystystä tai sairaalahoitoa. Kii-reellinen tai erikoissairaanhoitoa edellyttävä lapsen tilanne ohjautuu hoidon porrastuksen mukaisesti HUS Lastenpsykiatrian puolelle. (Lastenpsykiatrinen yksikkö 2021a.)

Espoon lastenpsykiatrisen yksikön toimintaa ohjaa Espoon kaupungin toimintaperiaatteita ja yhteisiä tavoitteita kuvaava Espoo-tarina. Espoon tavoitteena on olla vastuullinen ja inhimillinen edelläkävijäkaupunki, jossa jokaisella on mahdollisuus sujuvaan arkeen. Espoon arvoja ovat asukas- ja asiakaslähtöisyys, vastuullinen edelläkävijyys ja oikeudenmukaisuus. Lastenpsykiatrisen yksikön toimintaan kuuluvat myös avoimuus, yhdenvertaisuus, inhimillisyys ja suvaitsevaisuus niin asiakkaiden kuin ammattilaistenkin kanssa toimiessa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mukaisesti lasten ja perheiden kanssa työskennellessä vahvistetaan heidän voimavarojaan ja aktiivisuuttaan oman hyvinvointinsa edistämiseksi. Lastenpsykiatrisen yksikön palveluja kehitetään lapsi- ja perhelähtöisesti tavoitteena asiakkaan elämäntilanteeseen sopivat monipuoliset, eheät ja vaikuttavat hoitopolut. (Espoo-tarina 2021; Lastenpsykiatrinen yksikkö 2021b.)

3 Ihan tavallinen ADHD

Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD on yleinen lapsuudessa alkava ja aikuisuuteen jatkuva toimintakykyä merkittävästi heikentävä kehityksellinen neuropsykiatrinen häiriö. ADHD ei ole vain yksilön oma ongelma, sillä oireet haastavat niin yksilön, perheen kuin yhteisönkin arkea. (Posner, Polanczyk & Sonuga-Barke 2020, 450-452.) ADHD:n esiintyvyys on kouluikäisillä lapsilla ja nuorilla noin 5 %. Aikuisilla esiintyvyys vaihtelee 2,5-3,6 prosentin välillä. ADHD on huomattavasti yleisempi pojilla kuin tytöillä, tosin nykyään tiedetään tyttöjen ADHD:n jäävän helpommin tunnistamatta erilaisen oireikuvan takia. Samanaikaiset kehitykselliset ja psykiatriset häiriöt ovat yleisiä. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.) ADHD:n varhainen tunnistaminen ja tarvittavan tuen käynnistyminen on tärkeää, sillä hoitamaton ADHD voi haitata opiskelua ja työllistymistä sekä suurentaa mielenterveyden ongelmien, syrjäytymisen ja päihteiden käytön riskiä. (Puustjärvi 2019, 201.) Tieto lisää ymmärrystä ADHD:n ilmenemisestä arjessa mahdollistaen varhaisen tuen aloittamisen ajoissa.

3.1 Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö

Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD on kehityksellinen neuropsykiatrinen häiriö, jonka ydinoireisiin kuuluvat toimintakykyä heikentävät tarkkaamattomuus, ylivilkkaus ja impulsiivisuus. ADHD voidaan jakaa kolmeen esiintymismuotoon ydinoireiden painottumisen mukaisesti: tarkkaamaton, yliaktiivis-impulsiivinen tai edellisten yhdistetty esiintymismuoto. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.) Toiminnanohjauksen vaikeudet sekä tunteiden ja käyttäytymisen säätelyn ongelmat ovat tyypillisiä kaikissa esiintymismuodoissa. Oireiden ilmeneminen on yksilöllistä, oireet ja niistä aiheutuva haitta näyttävät erilaisina kasvun ja kehityksen eri vaiheissa. Yhteistä oireille kaikkina ikäkausina on niiden pitkäkestoinen esiintyminen eri ympäristöissä jatkuen usein lapsuudesta aikuisuuteen asti. ADHD:n diagnoosi edellyttää laajaa arviota oireista, toimintakyvystä, kehityshistoriasta, elämäntilanteesta ja mahdollisesta samanaikaisesta sairaudesta tai häiriöstä. (Puustjärvi 2019, 201-202.)

ADHD on monimuotoinen oirekokonaisuus, johon ei ole vain yhtä syytä. ADHD:n taustalla on aivojen kehityksen aikana syntynyt neurobiologinen häiriö, joka aiheuttaa dopamiini- ja noradrenaliinivälitteisen hermotoiminnan poikkeavuutta tarkkaavuutta, impulssikontrollia ja aktiivisuutta säätelevillä aivoalueilla (Puustjärvi 2019, 202). ADHD periytyy voimakkaasti ja geneettinen alttius selittää 70-80 % ADHD:n esiintyvyydestä. Geenitutkimuksissa on tunnistettu 12 ADHD:n riskiä lisäävää geenialuetta. (Posner ym. 2020, 455.) Geneettinen tausta on kuitenkin monitekijäinen eikä yksittäisen geenin kausaalista yhteyttä ADHD:hen ole pystytty osoittamaan (Käypä hoito -suositus 2019).

ADHD-oireiden kehittymiseen vaikuttavat perinnöllisyyden lisäksi biologisten ja psykososiaalisten ympäristötekijöiden yhteisvaikutus. ADHD:hen liittyviä riskitekijöitä ovat raskaudenaikainen altistuminen äidin alkoholin, tupakan tai muiden päihteiden käytölle. Samoin äidin

raskaudenaikainen voimakas stressi sekä sikiön hapenpuute, pieni syntymäpaino tai synnytyskomplikaatiot voivat suurentaa ADHD:n riskiä. Mikään yksittäinen riskitekijä ei selitä ADHD:n syytä tai seurauksia. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.) Ympäristötekijät voivat vaikuttaa riskiteen aktiivisuuteen aiheuttaen muutoksia aivojen toimintaan ja siten myös ADHD-oireiden voimakkuuteen sekä kehityksen ikätasoiseen etenemiseen. (Puustjärvi 2019, 201.)

ADHD:n perinnöllisyys on yleisesti tunnustettu tosiasia, mutta ympäristön vaikutuksesta ADHD:n ilmenemiseen on esitetty erilaisia näkemyksiä. Lapsen varhainen altistuminen erittäin vakavalle fyysiselle, psyykkiselle ja sosiaaliselle kaltoinkohtelulle lisää myöhemmin esiintyvää tarkkaamattomuutta ja ylivilkkautta (Käypä hoito -suositus 2019). Lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen ja ADHD:n yhteyttä tutkittaessa on havaittu turvattomalla kiintymyssuhteella ja ADHD:lla olevan yhteisiä riskitekijöitä, jotka suurentavat sekä ADHD-oireiden kehittymisen että kiintymyssuhteen häiriintymisen riskiä. (Käypä hoito -suositus 2019; Storebø ym. 2016, 193.) ADHD:n psykososiaalisia riskitekijöitä ovat perheen kohtaamat vastoinkäymiset, pienituloisuus, vuorovaikutuksen ongelmat, vanhemman psyykkiset sairaudet sekä ankara tai vihamielinen vanhemmuus. Riskitekijät eivät yksinään aiheuta ADHD:ta, mutta voivat lisätä samanaikaissairastavuutta erityisesti uhmakkuus- ja käytöshäiriöiden osalta. (Thabar & Cooper 2016, 1242-1243.) Tutkimusnäyttö varhaisten psykososiaalisten ympäristötekijöiden merkityksestä ADHD:n aiheuttajana on hyvin vähäistä. Ympäristötekijöitä ja perimää ei voi erottaa toisistaan. Biologisten ja psykososiaalisten ympäristötekijöiden yhteisvaikutus onkin merkittävä tekijä ADHD:n taustalla. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019; Thabar & Cooper 2016, 1243.)

3.2 Oireet lapsella ja aikuisella

ADHD:n keskeisiä oireita ovat tarkkaavuuden ja aktiivisuuden säätelyn vaikeudet sekä impulsiivisuus. Samoin toiminnanohjauksen ongelmat, sosiaalisten taitojen ja tunteiden säätelyn vaikeudet ovat yleisiä niin lapsilla kuin aikuisillakin. (Puustjärvi 2019, 202.) ADHD-oireiden ilmeneminen ja vaikeusaste vaihtelevat yksilöllisesti. Eroavaisuuksia on niin ydinoireiden painottumisen, samanaikaissairastavuuden kuin yksilöllisten taustatekijöiden, kuten perheen, koulutuksen ja elämäkokemusten, kohdalla. (Thabar & Cooper 2016, 1240.) Ympäristö ja motivaatio vaikuttavat oireiden ilmenemiseen. Oireita voimistavat ympäristössä olevat häiriötekijät, epäselvät toimintaodotukset ja pitkäkestoista ponnistelua edellyttävät tehtävät. Väliön palaute, rauhallinen ympäristö, lyhyet ja selkeät ohjeet sekä mahdollisuus vireyttä ylläpitävään liikkumiseen puolestaan vähentävät oireiden esiintymistä. Myös fyysisellä hyvinvoinnilla on merkitystä oireiden ilmenemiseen. Stressi, nälkä, univaikeudet ja liikunnan puute lisäävät ADHD-oireita. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.)

Lapsuudessa ADHD:n oirekuvaan vaikuttaa erityisesti lapsen ikä ja kehitysvaihe. Tarkkaavuuden säätelyn vaikeudet voivat näkyä lapsen häiriöherkkyytenä, lyhytjänteisenä leikkinä,

vaikeutena noudattaa ohjeita tai tehdä tehtävät loppuun asti. Myös tavaroiden hukkaaminen ja huolimattomuusvirheet ovat tyypillisiä tarkkaavuuden ongelmia. Keskittymisen vaikeudet tulevat esiin yleensä kouluiässä vaatimustason kasvaessa. Yliaktiivisuus näkyy usein fyysisenä levottomuutena, jolloin juokseminen voittaa kävelyn ja lapsen on muutenkin vaikea olla paikallaan. Aktiivisuuden säätelyn vaikeudet voivat ilmetä myös aliaktiivisuutena, aloittamisen vaikeutena tai hitautena. Impulsiivisuus tarkoittaa lapsilla usein nopeaa ja harkitsematonta toimintatapaa tai arvaamatonta käyttäytymistä. Esimerkiksi oman vuoron odottaminen keskustelussa tai peleissä voi olla lapselle hyvin vaikeaa. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019; Puustjärvi 2019, 202.)

Aikuisen ADHD:lle on tyypillistä ulospäin näkyvien oireiden lievittyminen, vaikka 60-80 prosentilla oireet jatkuvat lapsuudesta aikuisuuteen (Puustjärvi 2019, 201). Aikuisuuteen kuuluvat velvollisuudet ja odotukset omatoimisuudesta voivat voimistaa oireiden aiheuttamaa haittaa yksilön toimintakyvylle, arjenhallinnalle tai työtehtävistä suoriutumiselle. Tarkkaavuuden säätelyn ja toiminnanohjauksen vaikeudet voivat aikuisella näkyä toiminnan aloittamisen vaikeutena, taipumuksena tehdä toissijaisia asioita tärkeän tehtävän sijaan, hajamielisyytenä, sovitujen asioiden unohteluna ja lukuisina kesken jääneinä projekteina. Yliaktiivisuus ilmenee aikuisilla usein sisäisenä levottomuuden tunteena ja pitkää paikallaan olemista edellyttävien tilanteiden välttelyä. Aikuisen impulsiivisuus näyttäytyy usein ärtyisyytenä, kärsimättömyytenä ja elämyshakuisuutena. Myös voimakkaat tunnereaktiot, riskialtis käytös ja nopea päätöksenteko aiheesta riippumatta ovat tavanomaista ADHD-aikuisen impulsiivista toimintaa. ADHD-oireet heikentävät aikuisten koettua elämänlaatua, toimintakykyä, ihmissuhteita ja työssä suoriutumista merkittävästi. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.)

ADHD-oireiden kehittymiseen taustalla on perimän ja ympäristötekijöiden vaikutus toinen toisiinsa. Perinnöllisten tekijöiden takia onkin tavallista, että perheessä sekä vanhemmalla että lapsella on samankaltaisia oireita. Vanhemman omilla tarkkaavuuden ja keskittymisen pulmillalla on vaikutusta vanhemmuuteen. ADHD-oireinen vanhempi kokee usein epäonnistuvansa vanhempana, sillä hänellä voi olla vaikeuksia pitää yllä arjen rakenteita tai tukea lapsen tunteiden ja käytöksen säätelyä. Myös johdonmukainen kasvatus voi olla haastavaa. Vanhemman ADHD voi lisätä lapsen ADHD:n oireiden vaikea-asteisuuden ja pitkäkestoisuuden riskiä. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.) Toisaalta lapsen keskittymisvaikeudet ja ylivilkkaus voivat lisätä vanhemman ja lapsen välistä negatiivista vuorovaikutusta, mikä on kuormittavaa koko perheelle (Vuori, Tuulio-Henriksson, Nissinen & Autti-Rämö 2015, 1562). ADHD:n hoitoon kuuluu aina psykoedukaatio sekä yksilöllisesti arvioidut tukitoimet ja hoitomenetelmät koko perheelle (ADHD Käypä hoito -suositus 2019).

3.3 Hoito ja kuntoutus

ADHD:n keskeisiä hoitokeinoja ovat ympäristön tukitoimet, psykososiaaliset hoidot ja lääkehoito. ADHD:n hoitoon kuuluu aina psykoedukaatio eli potilasneuvonta, joka sisältää tietoa ADHD:sta, hyvinvointia ja arjen sujumista edistävästä keinoista sekä tarkempaa tietoa hoitovaihtoehtoista. Myös keskustelu riittävästä unesta, ravitsemuksesta, liikunnasta ja päivärytmistä on osa lapsen ja vanhemman psykoedukaatiota. Lapsen ja perheen tarpeiden mukaan suunnitellun hoidon tarkoituksena on lievittää ADHD-oireiden haittaa ja parantaa koko perheen toimintakykyä arjessa. Tukitoimet eivät edellytä diagnoosia, joten tukitoimet tulee aloittaa oireiden mukaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen toimintakykyä tukevien menetelmien käyttö on tärkeää niin kotona, varhaiskasvatuksessa kuin koulussakin. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.)

ADHD:n psykososiaalisia eli lääkkeettömiä hoitoja ovat käyttäytymishoito, psykoterapeuttiset hoidot, neuropsykologinen kuntoutus, neuropsykiatrinen valmennus ja toimintaterapia. Psykososiaalisten hoitojen tavoitteena on uusien taitojen oppiminen, ADHD-oireiden lievittyminen sekä toimintakyvyn ja elämänlaadun parantuminen. (Puustjärvi 2019, 204-205.) Psykososiaaliset hoidot suunnitellaan yksilöllisesti yhdistäen eri hoitomuotoja tarpeen mukaan huomioiden ympäristön ja yksilön kehittymisen aiheuttamat muutokset tuen tarpeessa. Alle kouluikäisen lapsen hoidossa vanhempien rooli on merkittävä ja hoito kohdistuu usein vanhempien ohjaukseen lapsen onnistumisen kokemusten ja perheen arjen sujumisen vahvistamiseksi. Vanhempainohjaus on psykososiaalisten hoitojen menetelmä, joka esitellään tarkemmin seuraavassa luvussa. Kouluikäisten lasten, nuorten ja aikuisten hoitoon voi tarvittaessa kuulua kotona ja koulussa toteutettavien käyttäytymishoitoihin perustuvien tukitoimien lisäksi erilaisia yksilö- tai ryhmäterapioita. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.)

Lääkehoito on tärkeä osa ADHD:n kokonaisvaltaista hoitoa. Lääkehoidon tarve arvioidaan ADHD-diagnoosin vahvistamisen yhteydessä sekä tarvittaessa muun hoidon aikana psykoedukaation ja psykososiaalisen hoidon ollessa riittämätön apu oireisiin. ADHD:n lääkehoidossa käytetään ensisijaisesti psykostimulantteihin kuuluvia metyyylifenidaattia, deksamfetamiinia tai lisdeksamfetamiinia, sekä atomoksetiinia ja guanfasiinia. Lääkehoidon suunnittelussa ja seurannassa huomioidaan oireiden yksilöllinen ilmeneminen eri tilanteissa ja elämäntilanteissa. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.) Tutkimukset osoittavat lääkehoidon vähentävän lasten ja aikuisten ADHD:n ydinoireita ja parantavan toimintakykyä lyhyellä aikavälillä, mutta pitkäkestoisten seuranta tutkimusten tulokset hoitovasteen pysyvyydestä ovat vielä ristiriitaisia (Posner ym. 2020, 454). Toimiva lääkehoito edellyttää johdonmukaisuutta sekä säännöllistä seuranta myöskin hyvän hoitovasteen saavuttamisen jälkeen (ADHD Käypä hoito -suositus 2019).

ADHD:n oireet ovat yksilöllisiä vaikuttaen jokaiseen elämäntilanteeseen fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista oppimiseen, ihmissuhteisiin ja yleiseen toimintakykyyn asti, joten myös hoidon on oltava monimuotoista sisältäen eri hoitomuotoja tarpeen mukaan yhdistettyinä (Posner ym. 2020, 452). Lääkehoidon on todettu olevan tehokas hoito ADHD:n ydinoireisiin. Lääkkeettömien hoitojen kohdalla näyttö niiden vaikuttavuudesta on tutkimusten mukaan riskitriitaista. Käyttäytymishoidon on osoitettu auttavan ADHD:n ydinoireisiin, muiden psykososiaalisten hoitojen on todettu lievittävän liitännäisoireita ja parantavan toimintakykyä. Käyttäytymishoidon avulla voidaan vaikuttaa ydinoireiden lisäksi vanhemmuuteen ja lapsen uhmakkuuteen. (Thabar & Cooper 2016, 1245.) Yksilön lisäksi hoidossa on siis huomioitava perheen kokonaistilanne ja hoidon on oltava pitkäjänteistä. Elämän siirtymävaiheissa, esimerkiksi koulun alkaessa tai työelämään siirryttäessä, tulee kiinnittää erityistä huomiota hoidon jatkamiseen. Suomessa ADHD:n hoitoa ohjaa Käypä hoito -suositus. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.)

3.4 Vanhempien hoitomyöntyvyys

Hoitomyöntyvyys on ehdoton edellytys hoitovasteelle, sillä vain toteutunut hoito voi auttaa. Hoitomyöntyvyyteen vaikuttavat perheen aiempien kokemusten lisäksi lapsen ja vanhemman käsitys oireista ja avun tarpeesta. Lapsen ADHD tarkoittaa uusien toimintatapojen opettelua koko perheelle. Muutoksen esteenä voivat olla lapsen ADHD-oireisiin kuuluvat toiminnanohjauksen ja sosiaalisten tilanteiden odotusten tunnistamisen vaikeudet sekä lapsille tyypillinen virheellinen minäkäsitys. Myös lapsen ja perheen asenne hoitoon ja lääkitykseen vaikuttavat hoitomyöntyvyyteen. Ohjauksen, neuvonnan, ja hyvän seurannan avulla voidaan vahvistaa hoitomyöntyvyyttä ja sitä kautta hoidon vastetta. (Voutilainen & Puustjärvi 2016.)

Vanhempien hoitoon sitoutumista voi vaikeuttaa itsenäistä selviytymistä korostava perhekulttuuri. Vanhemmilla voi olla pelkoja avoimen yhteistyön seurauksista, jos he kertovat rehellisesti perheen taustasta tai ajankohtaisista ongelmista. Vanhempia voi huolestaa myös perheen yksityisten asioiden leviäminen tarpeettomille tahoille. Perheen tuen selkeä koordinaointi ja eri palveluiden yhteensovittaminen yhdessä tuttujen työntekijöiden kanssa tukee hoitomyöntyvyyttä. (Aalto-Setälä ym. 2020, 64.)

Vanhempien hoitomyöntyvyyttä voidaan vahvistaa suunnittelemalla tarvittava tuki ja hoito yhdessä perheen kanssa painottaen työskentelyn luottamuksellisuutta. Vanhempia voi kuormittaa useamman perheenjäsenen samanaikaiset ongelmat, joten perheen kokonaistilanteen huomioiminen on välttämätöntä lapsen hoidon suunnittelussa. Hoitomyöntyvyyttä tukee tapaamisten toteutuminen helposti saavutettavassa paikassa perheelle sopivana ajankohtana. Oikeanlaisen tukimuodon suunnittelussa on hyvä tarjota vanhemmille vaihtoehtoja. Yhdelle perheelle sopii parhaiten kahdenkeskiset keskustelut tai perhekohtaiset tapaamiset ammattilaisen kanssa, toiselle ryhmämuotoinen interventio tai vertaistuki on toimivin tukimuoto.

Yhdessä suunniteltu tuki ja hoito vastaa perheen tarpeisiin mahdollistaen oikea-aikaisen tuen toteutumisen. (Aalto-Setälä ym. 2020, 64-65.)

4 Vanhempainohjaus

Vanhempainohjauksen tarkoitus on antaa vanhemmille tietoa lapsen oireista ja niihin vaikuttavista tekijöistä, auttaa vanhempia ymmärtämään lapsen käyttäytymisen taustasyitä sekä löytää keinoja ohjata lapsen käytöstä toivottuun suuntaan. (Aalto-Setälä ym. 2020, 144.) Vanhempainohjauksen keskiössä on lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus, jossa sekä lapsella että vanhemmalla on molemmilla oma aktiivinen roolinsa. Vanhempainohjauksen avulla pyritään vahvistamaan vanhemman ja lapsen välistä suhdetta huomioiden koko perheen hyvinvointi. (Vuori ym. 2015, 1561-1562.)

Vaikuttava vanhempainohjaus on vahvuuksia huomioivaa ja hyödyntävää tavoitteellista toimintaa, joka edellyttää työntekijältä luottamuksellista, kuuntelevaa ja ymmärtävää työtettä. Haasteiden lisäksi vanhempainohjaukseen kuuluu keskustelu lapsen vahvuuksista, onnistumisista ja hyvin sujuvista arjen asioista. Yhteistyössä painottuukin lapsen ja perheen voimavarojen hyödyntäminen arjen hankalien tilanteiden ratkaisukeinojen löytämisessä. Perhe on lapsen tärkein tuki eikä lapsen hoito ilman vanhempia tai huoltajia ole mahdollista. Vanhempainohjauksen merkitys on sitä suurempi, mitä nuorempi lapsi on kyseessä. (Aalto-Setälä ym. 2020, 81-85.)

4.1 Vanhempainohjaus ja ADHD

Lasten ADHD:n hoidon peruslähtökohta on vanhempainohjaus (Vuori ym. 2015, 1565). ADHD:n psykoedukaatiossa aikuisia tuetaan järjestämään lapsen olosuhteet niin, että lapsi pystyy omien taitojensa rajoissa pärjäämään mahdollisimman hyvin oppimisessa, sosiaalisissa suhteissa ja arjen päivittäisissä toiminnoissa (Santalahti, Mäki & Välimäki 2016, 500). Lapsen ADHD vaikuttaa koko perheeseen lisäten vanhempainohjauksen stressiä ja sisarusten välisiä ristiriitoja, mikä saattaa vaikuttaa negatiivisesti vanhempainohjauksen kasvatuskäytäntöihin ja perheen sisäisiin vuorovaikutussuhteisiin. (ADHD Käypä hoito -suositus 2019.) Tästä syystä on tärkeää tukea vanhemmuutta, vanhempainohjauksen jaksamista ja koko perheen toimintakykyä myönteistä vuorovaikutusta vahvistavien keinoin (Santalahti ym. 2016, 500).

Vanhemmille suunnatun käyttäytymishoitoon perustuvan vanhempainohjauksen on todettu vähentävän lapsen haastavan käyttäytymisen määrää ja voimakkuutta perheen arjessa. Tämä näkyy myös vanhemmuuteen liittyvän stressin merkittävänä vähentymisenä. (Ciesielski, Loren & Tamm 2020, 765.) Strukturoidun vanhempainohjauksen on todettu vähentävän lapsen ADHD-oireita ja parantavan vanhemman toimintakykyä (ADHD Käypä hoito -suositus 2019) sekä tukevan lapsen lääkehoidon toteutumista sovitulla tavalla (Dahl ym. 2020, 279).

Rauhoittamalla ympäristöä ja vahvistamalla arjen ennakoitavuutta voidaan helpottaa oireita ja lisätä niin lapsen kuin vanhemmankin onnistumisen kokemuksia (Aalto-Setälä ym. 2020, 144). Onnistumisen kokemukset auttavat vanhempia näkemään sekä lapsensa että itsensä myönteisemmin, mikä motivoi ja edistää käyttäytymisen muutosta perheessä. Vanhempainohjaus vahvistaa vanhempien pystyvyyden tunnetta edistäen samalla myönteisten kasvatuskäytäntöjen käyttöä arjessa. Vanhempainohjaus perustuukin vanhemman voimavarojen ja positiivisen minäkuvan vahvistamiseen vanhempana. (Vuori ym. 2015, 1563.)

4.2 Strategia-menetelmä

Strategia-menetelmä on ADHD-diagnoosin saaneiden lasten ja nuorten vanhemmille tarkoitettu strukturoitu vanhempainohjausmenetelmä, joka on alun perin kehitetty Ruotsissa vuonna 2005 ADHD-keskuksessa työskennelleen Agneta Hellströmin ja hänen työryhmänsä toimesta. Menetelmää on kehitetty vuosien kuluessa ja nykyään se on vakiintunut yhdeksi ADHD-lasten ja perheiden tukikeinoksi Ruotsissa. Strategia-menetelmässä on keskeistä tarjota tietoa ADHD:sta, vahvistaa vanhemman roolia ja suhdetta lapseen sekä antaa työkaluja, joiden avulla vanhempi voi vähentää ristiriitoja ja helpottaa lapsen selviytymistä arjessa. Menetelmän nimen taustalta löytyykin lapsen positiivista käyttäytymistä vahvistavat toimintatavat eli strategiat. (Hellström 2017.)

ADHD-liitto toi Strategia-menetelmän Suomeen vuonna 2015 yhteistyössä menetelmän oikeudet omistavan Sinus AB:n kanssa. ADHD-liitolla on keskeinen rooli Strategia-kurssiohjaajien koulutuksessa Suomessa. Ohjaajakoulutus kuuluu ammatilliseen lisäkoulutukseen, johon osallistumisen edellytyksenä on terveyst-, sosiaali- tai kasvatusalan ammattikorkeakoulututkinto, perustieto ADHD:sta, työskentely ADHD-oireisten lasten ja perheiden parissa sekä kokemus ryhmien ohjaamisesta. (ADHD-liitto 2021.) Strategia-kurssin ohjaaminen ei ole sallittua ilman kurssiohjaajakoulutusta (Hellström 2017). Kesäkuuhun 2022 mennessä Suomessa on koulutettu 370 lasten Strategia-vanhempainohjauskurssin pätevyyden omaavaa kurssiohjaajaa (Korhonen 2022). ADHD-liitto järjestää sekä lasten että nuorten vanhemmille tarkoitettuja kursseja. Strategia-vanhempainohjauskursseja voivat järjestää myös muut ADHD-oireisten lasten perheille tukea tarjoavat organisaatiot. (ADHD-liitto 2021.)

4.2.1 Strategia-vanhempainohjauskurssi

Strategia-vanhempainohjauskurssi on 4-12-vuotiaiden ADHD-diagnosoitujen lasten vanhemmille suunnattu ryhmämuotoinen vanhempainohjausmenetelmä, jota on hyvä tarjota vanhemmille jo lapsen ADHD-diagnoosin asettamisen yhteydessä. Kurssi koostuu viidestä viikon välein toteutettavasta psykoedukatiivisesta kolmen tunnin kurssikerrasta ja se sopii niin pienille (6-12 osallistujaa) kuin suurillekin (12-30 osallistujaa) ryhmille. Menetelmän tavoitteena on vahvistaa vanhemmuutta ja perhettä sekä lisätä heidän ymmärrystänsä ADHD:stä ja sen vaikutuksesta koko perheen arkeen. Vanhemmat saavat tietoa myös yhteiskunnan tarjoamista

tukitoimista. Vanhempainohjauksen avulla vanhempien valmiudet ennaltaehkäistä ja käsitellä lapsen haastavaa käyttäytymistä vahvistuvat ja he saavat tietoa arkea helpottavista keinoista. Menetelmästä on oma versio myös 13-17-vuotiaiden nuorten vanhemmille. (Hellström 2017.)

Strategia-vanhempainohjauskurssin sisältö rakentuu luennoista, harjoituksista ja yhteisistä keskusteluista (ADHD-liitto 2021). Kurssikertojen aikana vanhemmuuden tukemiseen liittyy tiedon lisäksi vahvasti myös empatia ja toivo. Kun vanhempi ymmärtää lapsen toimintakyvyn haasteet paremmin, hänen on helpompaa kohdata lapsi myönteisesti ja kehittää vuorovaikutustaitojaan perheen arjessa. Sama hyvä kohtaaminen tulee näkyä myös kurssiohjaajan toiminnassa vanhempien kanssa. (Hellström 2017.) Kurssikertojen teemoja ovat perustieto ADHD:sta, vanhemman rooli ja perheen arki, menetelmät positiivisen käytöksen tukemiseksi, välineet ongelmakäyttämisen ehkäisyyn ja hallintaan sekä yhteisön tukiverkostot ja palvelut (ADHD-liitto 2021). Kurssin aikana vanhempien oman lapsen asiantuntijuus korostuu ja perhe valitsee itse kurssilla esitetyistä strategioista itselleen sopivat vaihtoehdot kotona koekäytäväksi. Kurssiin kuuluvat lyhyet keskustelut mahdollistavat vanhempien kokemusten jakamisen ja vertaistuen. Yrityksen ja erehdyksen kautta perhe voi löytää itselleen sopivat strategiat, joiden avulla ehkäistä ja käsitellä ristiriitoja sekä tukea ADHD-oireisen lapsen myönteistä käytöstä. (Hellström 2017.)

4.2.2 Tutkimustieto Strategia-menetelmästä

Strategia-menetelmästä on saatavilla vain vähän tutkimustietoa. Tukholman ADHD-keskus julkaisi 2014 raportissaan yhteenvedon Strategia-kursseille osallistuneiden vanhempien palautteista. Samalla he esittelivät 2012-2013 toteutetun Strategia-menetelmän pilottitutkimuksen tulokset. Pilottitutkimuksessa selvitettiin vaikuttaako Strategia-kurssi positiivisesti vanhempien suhtautumiseen lapsen ADHD-diagnosiin ja sen ilmenemiseen arjessa. Pilottitutkimuksen osalta raportissa todettiin tulosten perustuvan vanhempien näkemykseen, sillä kontrolliryhmän pienen koon takia vertailua ei voitu tehdä luotettavasti. Strategia-kursseille osallistuneiden vanhempien palautteen yhteenvedossa tuli selvästi esiin vanhempien arvostus ja tyytyväisyys menetelmää kohtaan. Suurin osa vanhemmista koki kurssin hyödylliseksi, sillä sen myötä he olivat saaneet sekä tietoa että ymmärrystä ADHD:sta ja lapsen tarpeisiin vastaamisesta. Pilottitutkimukseen osallistuneet raportoivat myös lapsen ADHD-oireiden lievittyneen kurssin jälkeen, muuten lasten käyttäytymisessä ei kuitenkaan havaittu merkittäviä eroja kolmen kuukautta Strategia-kurssin jälkeen. Vaikka vanhempien tyytyväisyys ja kokema hyöty kurssista oli selkeää, raportissa ehdotettiin lisätutkimusta menetelmän vaikuttavuudesta vanhempien ADHD-tietämykseen, lapsen ja vanhempien väliseen suhteeseen sekä muun hoidon merkityksestä menetelmän vaikuttavuuteen. (Bacman & Nytell 2014, 2-8.)

Ruotsissa Strategia-menetelmästä on tehty kaksi opinnäytetyötä. Tukholman yliopiston opiskelija Engström haastatteli kahdeksaa vanhempaa selvittääkseen Strategia-kurssin vaikutusta

perheiden arkeen. Vanhemmat olivat havainneet muutosta vaihtelevasti seuraavilla arjen osa-alueilla: ristiriidat, osaaminen ja ymmärtäminen, vanhemmuus, voimaantuminen, perhe, ihmissuhteet ja stressi. Yhteenvetona tutkimuksesta todettiin Strategia-kurssin antaneen vanhemmille tietoa ja erilaisia toimintamalleja, joita he voivat soveltaa oman perheensä arjessa. Negatiivisia vaikutuksia kurssista ei raportoitu lainkaan. Tutkimuksessa havaittiin vanhempien vähentäneen lapsen kontrollointia, mikä oli vähentänyt konfliktitilanteita ja rauhoittanut kodin yleistä ilmapiiriä. Vanhemmat kokivat ryhmämuotoisen menetelmän mahdollistaman vertaistuen arvokkaana, sillä muiden vanhempien kokemusten lisäksi ryhmä vähensi vanhempien yksinäisyyden ja syyllisyyden kokemuksia. Ryhmämuotoinen kurssi oli myös helposti saavutettavaa ja taloudellisesti kannattavaa toimintaa. Vaikka Engströmin mukaan tutkimus osoitti Strategia-menetelmän vastaavan vanhempien tarpeisiin, tarvitaan hänen mukaansa vielä lisää tutkimusta kohdennetusta vanhempainohjauksesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. (Engström 2015, 29-33.)

Karoliinisen Instituutin opiskelijat Sund ja Wessling selvittivät opinnäytetyössään, hyötyivätkö ADHD-diagnosoidut tai ADHD-oireiset vanhemmat Strategia-kurssista samalla tavalla kuin ne vanhemmat, joilla ei ole itsellään ADHD-oireita lainkaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vaikuttavatko vanhemman oireet kurssilta saatavaan tietoon ja sen soveltamiseen arjessa sekä vanhempien tyytyväisyyteen kurssin suhteen. Tutkimukseen osallistui 565 vuosien 2017-2019 aikana Strategia-kurssin käynyttä vanhempaa. Vanhemmista 112:sta oli itsellä ADHD-oireita. Tutkimuksen oletuksena oli, että ADHD-oireiset vanhemmat hankkivat vähemmän tietoa, panostavat kurssin suorittamiseen vähemmän ja ovat tyytymättömämpiä kuin oireettomat vanhemmat. Tutkimus osoitti hypoteesin olevan väärässä. Opittu tieto, osallistuminen ja tyytyväisyys kurssiin oli yhtäläinen kaikkien vanhempien kohdalla. Tutkimus osoitti ADHD-oireisten vanhempien omaavan samat taidot ja motivaation ryhmämuotoisen vanhempainohjaukseen osallistumiseen ja saamansa tiedon hyödyntämiseen kuin oireettomat vanhemmat. (Sund & Wessling 2020, 19-21.)

Suomessa Korhonen on selvittänyt pro gradu -tutkielmassaan vanhempien kokemuksia Strategia-menetelmästä suhteessa vanhempainohjaukselle asetettuihin tavoitteisiin ja sisällöllisiin vaatimuksiin. Tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää vanhempien näkemyksiä aiempaa syvällisemmin ja saada uutta tietoa vanhempainohjausmenetelmän vaikuttavuudesta. Tutkimukseen osallistui 68 ADHD-liiton 2019 syksyllä järjestämälle Strategia-kurssille osallistunutta vanhempaa. Vanhempien kokemukset Strategia-menetelmän vaikuttavuudesta olivat myönteisiä ja suurin osa koki kurssin vastanneen heidän tarpeisiinsa hyvin. Myönteinen muutos vahvisti vanhempien tietoa, osaamista ja kokemusta omasta vanhemmuudestaan. Tutkimuksessa selvitettiin myös vanhempien kokemuksia perheen saamasta ADHD:hen liittyvästä tuesta, jonka yli puolet vanhemmista koki riittämättömäksi. Perheet tarvitsivat oikea-aikaista tukea, johon Strategia-menetelmä tarjosi kustannustehokkaan avun muiden tarvittavien tukimuotojen rinnalla. Tutkimuksen perusteella Strategia-menetelmä vastasi vanhempainohjauksen

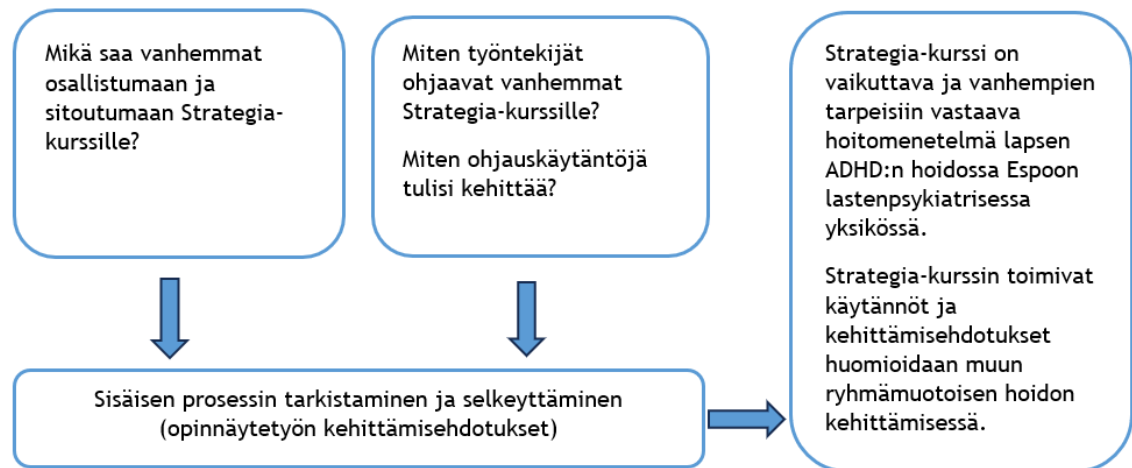
tavoitteisiin ja kriteereihin ollen käyttökelpoinen menetelmä ADHD-oireisten lasten vanhemmille. Menetelmästä tarvitaan kuitenkin vahvempaa tutkimustietoa, jotta menetelmä voi vakiintua osaksi ADHD:n hoitopolkua koko Suomessa. (Korhonen 2020, 32,70.)

Toinen Suomessa tehty Strategia-menetelmää koskeva opinnäytetyö on Perälän ylempää ammattikorkeakoulututkintoa varten tekemä tutkimus ADHD-lasten varhaisten tuen palveluiden kehittämiseksi. Kaarinan kaupungin peruspalveluiden kehittämishankkeen tavoitteena oli löytää näyttöön perustuvia tarkoituksenmukaisia ja kustannustehokkaita palveluita neuropsykiatrisen oirekuvan omaaville asiakkaille jo käytössä olevan ohjaus- ja neuvontapalvelun lisäksi. Projektin aikana käynnistyi Strategia-vanhempainohjauskurssin lisäksi Nepsy-perustietokoulutukset koulun henkilökunnalle. Molemmat palvelut koettiin palautteessa hyödyllisiksi ja hankkeen myötä palvelut vietiin kunnan palvelurakenteisiin. Strategia-menetelmän tutkimukseen osallistui 20 vanhempaa, jotka olivat hyvin tyytyväisiä kurssiin ja kokivat saaneensa oikeanlaista tietoa ja käytännön keinoja lapsen tukemiseen. Vanhemmat olivat havainneet positiivisia muutoksia niin omassa toiminnassaan kuin lapsen toimintakyvyssäkin. Yhteenvetona Perälä totesi vanhempien hyötyneen kurssista sen aikana ja kurssin vaikutuksella oli merkitystä koko perheelle, tosin kurssin merkitys ADHD-oireisen lapsen toimintakyvyn vahvistajana vaatii vielä erillistä tutkimusta. (Perälä 2020, 28-41.)

5 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata vanhempien Strategia-kurssille ohjaamiseen ja osallistumiseen vaikuttavia kokemuksia sekä tunnistaa mitkä tekijät saavat vanhemmat motivoitumaan ja sitoutumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen. Opinnäytetyössä arvioitiin vanhempien ohjaamista Strategia-kurssille vanhempien ja työntekijöiden näkökulmasta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia tutkimuksen tulosten perusteella kehittämissuositus Espoon lastenpsykiatriselle yksikölle vanhempien ohjaamisesta Strategia-kurssille. Ryhmään ohjaamisen selkeyttäminen vahvistaa menetelmän asemaa oikea-aikaisena, vaikuttavana ja vanhempien tarpeisiin vastaavana hoitomenetelmänä. Strategia-kurssi on strukturoitu ja tekijänoikeussuojattu menetelmä, joten tässä opinnäytetyössä ei tehdä kehittämissuosituksia kurssin sisällön suhteen. Opinnäytetyö lisää tietoisuutta Strategia-kurssista, mikä puolestaan edistää menetelmän vakiintumista osaksi ADHD-oireisen lapsen hoitopolkua Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä. Opinnäytetyön tuloksia voidaan myös soveltaa yksikön muun ryhmämuotoisen toiminnan kehittämisessä. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite esitellään tiivistetysti kuviossa 1.

Kuvio 1: Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Espoon lastenpsykiatrisen yksikkö hyötyisi ADHD-oireisen lapsen hoitopolun arvioinnista alusta loppuun asti. Opinnäytetyönä toteutettava arviointitutkimus rajaa arvioinnin koskemaan vanhempien ohjautumista Strategia-kurssille.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Mikä saa vanhemmat osallistumaan ja sitoutumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen?
2. Miten työntekijät ohjaavat vanhempia ohjausryhmiin ja miten ohjaukseen tulisi kehittää?

6 Arviointitutkimus opinnäytetyön menetelmänä

Työelämälähtöisen soveltavan tutkimuksen lähtökohtana on löytää uuden tiedon avulla syvämpi ymmärrys ajankohtaisesta tutkittavasta ilmiöstä sekä löytää ratkaisuja työelämän käytäntöjen kehittämistarpeisiin (Vilkkä 2021, luku 1). Arviointitutkimus puolestaan pyrkii kuvaamaan, selittämään ja ymmärtämään arvioinnin kohdetta kohdistuen usein erilaisiin ohjelmiin, interventioihin, innovaatioihin tai palveluihin (Robson 2001, 18, 25). Opinnäytetyötäni ja siihen liittyviä valintoja ohjaa konstruktivistinen paradigma painottuen ihmisten kokemuksiin, ajatuksiin, tunteisiin sekä niille annettuihin merkityksiin (Jokinen 2022).

6.1 Konstruktivistinen paradigma

Paradigma kuvaa tutkimusta ohjaavaa näkemystä todellisuudesta, tutkimuskohteen olemuksesta ja tutkittavasta ilmiöstä saatavan tiedon muodostamisesta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 130). Konstruktivistinen paradigma korostaa todellisuuden sosiaalista ja

kulttuurista rakentumista. Yksilö ja ympäristö ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa vaikuttaen toisiinsa eikä tutkija voi irrottaa itseään tästä kokonaisuudesta. Todellisuus ei siis odota löytymistään, vaan se rakentuu toiminnassa ja puheessa jatkuvasti tarkentuen ja täydentyen tilanteen sekä tulkitsijan mukaan. (Toikko & Rantanen 2009, 36; Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009, 33.) Tieteenalan vakiintuneet käsitykset tutkittavasta ilmiöstä ja tutkimusmenetelmistä sekä hyvän tieteellisen käytännön periaatteet ovat osa tutkimuksen paradigmaa (Anttila 2007, 15).

Konstruktivistisessa paradigmassa tieto nähdään aiempaan tietoon ja kokemuksiin perustuvana todellisuuden tulkintana (Jokinen 2022). Konstruktivistisen näkemyksen mukaan kieli on väline tehdä tulkintoja ja rakentaa todellisuutta, puhe puolestaan vaikuttaa ihmisten välisiin suhteisiin ja käyttäytymiseen vahvistaen yksilön identiteettiä ja yhteiskunnallista asemaa (Toikko & Rantanen 2009, 37). Tieto ei siis ole valmis arvoista, normeista ja havainnoista koostuva totuus, vaan myös tiedon ja käsitysten rakenteet syntyvät vuorovaikutuksessa perustuen sosiaalisiin suhteisiin (Anttila 2007, 110). Tiedon avulla pyritään tulkitsemaan ja ymmärtämään inhimillistä toimintaa, jossa kiinnostus kohdistuu erityisesti kulttuurisiin merkityksiin, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja toimintaan sekä kielenkäytön seurauksiin (Jokinen 2022).

Konstruktivistisen näkemyksen mukaan ei ole olemassa yhtä oikeaa totuutta tai todellisuutta (Aalto-Kallio ym. 2009, 27; Anttila 2007, 25). Tutkittava nähdään kulttuurisena toimijana, jonka tuottama tieto on hänen versionsa todellisuudesta ja siten tulkittavissa näytteenä todellisuudesta. Tutkimus ja sen tekijät määrittävät osaksi jatkuvasti muuttuvaa sosiaalisesti rakentuvaa todellisuutta tarkoituksenaan tehdä tulkintoja erilaisista todellisuuksista. (Jokinen 2022.) Tutkijan rooli arvioinnissa on toimia neuvottelijana ja kaikkien osapuolien todellisuuksien yhdistäjänä (Virtanen 2007, 38; Aalto-Kallio ym. 2009, 27). Tutkimuksen tuloksena on tutkijan tulkinta, konstruktio, tutkittavasta todellisuudesta. Huolellisesti perusteltujen tulkintojen myötä ymmärrämme paremmin itsestään selvinä pidettyjen käsityksien taustalla vaikuttavia sosiaalisia prosesseja ja kulttuurisia merkityksiä. Tällöin näkymätön muuttuu näkyväksi. (Jokinen 2022.)

6.2 Arviointitutkimus

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on laadullisesti painottunut arviointitutkimus, jonka avulla pyritään selvittämään vanhempien Strategia-kurssille ohjautumiseen ja osallistumiseen vaikuttavia kokemuksia sekä heidän niille antamia merkityksiä. Arviointi määrittellään jonkin asian tai toiminnan systemaattiseen tiedonkeruuseen, analysointiin ja tulkintaan perustuvaksi arvottamiseksi. Yksinkertaistettuna arvioinnin voidaan ajatella kuvaavan, mitä hyvää tai huonoa jossain asiassa on. (Anttila 2007, 15). Arvioinnin tarkoituksena on tuottaa havaintoja, johtopäätöksiä ja kehittämissuosituksia toiminnan kannalta keskeisistä asioista

suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. Arviointi ei siis ole arvostelua ja siihen kuuluu aina arvioinnin eettinen näkökulma sekä arvioinnin tekijän, kohteiden ja tilaajan arvomaailmat. (Virtanen 2007, 25, 37.)

Arviointitutkimus voidaan jakaa formatiiviseen ja summatiiviseen arviointiin. Formatiivinen arviointi tukee toimintaa sen käynnistämisen ja toteuttamisen aikana havaitsemalla arviointikohteen vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Formatiivisessa arvioinnissa korostuu jatkuvan palautteen merkitys, jolloin tarvittavia muutoksia pystytään tekemään toiminnan jatkuessa samanaikaisesti. Summatiivisen arvioinnin tavoitteena on arvio toiminnan tavoitteiden toteutumisesta ja vaikuttavuudesta sen päätyttyä. (Virtanen 2007, 93; Atjonen 2021, 52.) Opinnäytetyöni arviointi on formatiivista Strategia-kurssien jatkuessa osana lasten ja perheiden hoitoa Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä.

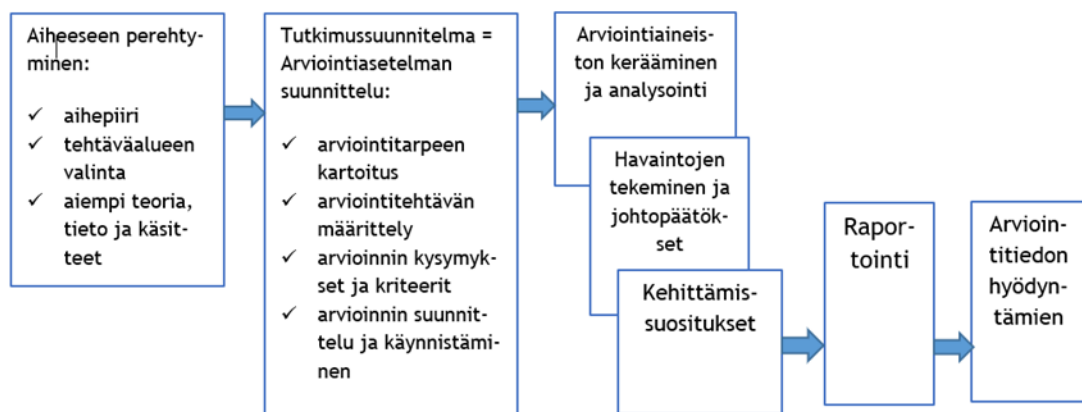
Arviointitutkimuksen määrittelyyn vaikuttaa myös tutkijan suhde tutkittavaan ilmiöön. Ulkoisessa arvioinnissa tutkija tarkastelee toimintaa ulkopuolisen silmin, mikä vahvistaa arvioinnin puolueettomuutta ja luotettavuutta. Sisäisessä arvioinnissa tutkija arvioi toimintaa, jota hän itse myös toteuttaa. Sisäisen arvioinnin etuna on tutkittavan ilmiön hyvä tuntemus sekä paremmat mahdollisuudet monipuoliseen aineistoon ja arviointitiedon hyödyntämiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 62.) Sisäisen arvioinnin haasteena on arvioijan vaikeus pysyä ennakkoluulottomana ja puolueettomana hyvin tuntemassaan tilanteessa. Toisaalta arvioinnin tulosten huomiotta jättäminen tai käyttäminen kielteisten päätösten perusteluna voi asettaa arvioijan hankalaan asemaan työyhteisössä. (Robson 2001, 166-167).

Arvioijan tehtävänä on toimia mahdollistajana luoden valmiuksia eri osapuolien itsearviointiin (Virtanen 2007, 135). Opinnäytetyön aihe, ympäristö ja ammattini sairaanhoitajana edellyttävät hoitotyön periaatteiden näkymistä myös arvioinnin käytännöissä. Hoitotyön tavoitteena on terveyden edistäminen, sairauksien ehkäiseminen ja hoitaminen sekä kärsimyksen lievittyminen (Terveydenhuollon yhteinen arvopohja 2001). Tätä tavoitetta tukevien eettisten periaatteiden, kuten ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamisen, oikeudenmukaisuuden ja yhteistyötä arvostavan ammattitaidon, huomioiminen opinnäytetyön valinnoissa mahdollistaa eri toimijoiden tasa-arvoisen osallistumisen ja vaikuttamisen arviointiprosessin eri vaiheissa. Jokaisen osallistujan kokemus on yhtä tärkeä ja yhteisen ymmärryksen kasvaessa myös ratkaisu arviointiongelmaan voi löytyä oman arkensa asiantuntijoina toimivilta ammattilaisilta ja vanhemmilta. Arviointikohteen ja siihen liittyvien ihmisten ymmärrys voi johtaa oman itsensä tai toisten uudelleen määrittämiseen ja kehittymisen esteistä vapautumiseen. Näin osallistava arviointi voi olla myös oppimisen väline. (Aalto-Kallio ym. 2009, 33-34.)

6.3 Arviointiprosessin vaiheet

Opinnäytetyön tutkimusprosessi voidaan nähdä vaiheittain etenevänä prosessina, jossa tutkija palaa toistuvasti tutkimuksen aikaisempiin vaiheisiin ja valintoihin tehden tarvittavia muutoksia. Tutkimusprosessin vaiheet lomittuvat toisiinsa suunnan ollessa kuitenkin eteenpäin. (Hirsjärvi ym. 2012, 14.) Arviointitutkimus on vastaavalla tavalla vaiheesta loogisesti toiseen etenevä hyödyntämiskeskkeinen arviointiprosessi (Virtanen 2007, 144).

Sovelsin opinnäytetyöni suunnittelussa ja toteutuksessa Hirsjärven ja kumppaneiden (2012, 66) tutkimuksen kulun ja Virtasen (2007, 134) arviointiprosessin vaiheiden yhdistelmää, jonka mukaan opinnäytetyöprosessi alkoi aiheeseen perehtymisellä ja arviointiaselman suunnittelulla jatkuen arviointiaineiston keräämisen ja analysoinnin kautta johtopäätösten ja kehittämissuosituksen tekemiseen. Opinnäytetyön viimeiseen vaiheeseen kuuluivat raportointi ja arviointitiedon hyödyntäminen. Arviointiprosessi kuvataan kuviossa 2.

Kuvio 2: Arviointiprosessi mukaillen Hirsjärven ja kumppaneiden (2012, 66) tutkimuksen kulun ja Virtasen (2007, 134) arviointiprosessin malleja

6.3.1 Arviointiasetelma

Tutkimuksen käynnistäjänä on hyvä olla jokin kiinnostusta herättävä havainto, ilmiö tai ongelma (Hirsjärvi ym. 2012, 71). Pohtiessani opinnäytetyön aiheita koin tärkeäksi sen, että opinnäytetyöstä on hyötyä käytännön työssä. Tietysti aiheen täytyi myös herättää omaa uteliaisuutta ja innostusta. Opinnäytetyön aiheeksi valikoitui Strategia-menetelmä neuropsykiatriin ominaisuuksiin liittyvän henkilökohtaisen ja ammatillisen mielenkiinnon takia. Toimin itse Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä sairaanhoitajana sekä Strategia-kurssin ohjaajana ja suunnitellamme tulevia ryhmiä havahduin omaan tietämättömyyteeni siitä, mitä ja miten kurssista kerrotaan vanhemmille. Oletukseni oli, että Strategia-kurssia tarjotaan ADHD-diagnoosin saaneen lapsen vanhemmille ja vanhemmat saavat kurssin kirjallisen esitteen mukaansa kotona luettavaksi. Vanhempien kokemuksista olin kiinnostunut kuulemaan mikä sai

heidät osallistumaan ja sitoutumaan viikoittaiseen ryhmämuotoiseen ohjaukseen. Tätä tietoa voi hyödyntää vanhempien ohjaamisessa Strategia-kurssille.

Olin keskustellut opinnäytetyöstä Espoon lastenpsykiatrisen yksikön päällikön kanssa ennen sen aloittamista. Alkuvaiheen tapaamisissa pohdimme opinnäytetyön aihetta, tarkoitusta ja tavoitetta tarvelähtöisesti, jotta opinnäytetyö tukisi yksikön kehittämistyötä. Arvioinnissa keskeinen tulosten hyödyntäminen huomioitiin opinnäytetyön suunnittelun alkuvaiheista asti. Keskusteluiden rinnalla tein aktiivista tiedonhakua opinnäytetyön aiheesta ja aiemmista tutkimuksista, jonka myötä ajatus opinnäytetyön tarpeellisuudesta vahvistui hiljaisen tiedon saadessa tukea teoriasta.

Arviointiasetelman taustalla on Brownin ja Wildavskyn (1984) pelkistys arvioinnin tekijälle esitettävistä viidestä peruskysymyksestä (Virtanen 2007, 23), joiden avulla arvioijan tulee määrittellä mitä, milloin ja missä arvioidaan, miten arviointi kohdistetaan, kenelle arviointia tehdään sekä mitä eri motiiveja arviointiin liittyy. Opinnäytetyö on Strategia-kurssille ohjautumiseen kohdistuvaa arviointia menetelmän ollessa samanaikaisesti käytössä Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä. Strategia-kurssin sisäisen prosessin tarkistaminen ja selkeyttäminen palvelee Lastenpsykiatrista yksikköä, sillä ryhmämuotoisen toiminnan vahvistaminen on yksi yksikön lähitulevaisuuden kehittämistehtävistä. Työntekijät saavat arviointiprosessin aikana tietoa Strategia-menetelmästä. Tavoitteena on, että Strategia-kurssille osallistuvat vanhemmat saavat jatkossa riittävästi tietoa kurssista ja ryhmään ohjaamisessa hyödynnetään opinnäytetyön kehittämissuosituksia. Näin voidaan vahvistaa Strategia-kurssin asemaa vaikuttavana ja vanhempien tarpeisiin vastaavana hoitomenetelmänä. Itse hyödyn työntekijän roolin lisäksi opiskelijana opinnäytetyön valmistumisen muodossa.

6.3.2 Aineiston hankinta

Opinnäytetyössäni keräsin tietoa vanhempien ohjaamisesta Strategia-kurssille haastatteleamalla vanhempia ja Espoon lastenpsykiatrisen yksikön työntekijöitä. Tutkimuksen kohdistuessa asiakkaisiin aineiston hankinta alkoi tutkimusluvan hakemisella, joka hyväksyttiin Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan yksikön toimesta 10.2.2023.

Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukon ja sen valinnan tulee olla hallittua ja määrän perusteltua (Hänninen 2016, 110). Tarkoituksenmukaisuusotannan mukaisesti osallistujiksi pyydettiin henkilöitä, joilla on tietoa ja kokemusta Strategia-kurssille ohjaamisesta (Elo ym. 2014, 4). Opinnäytetyön tutkittavien valintaa ja aineistonkeruun käytäntöjä ohjasi opinnäytetyön aikarajan lisäksi tutkimusluvan myöntäneen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan yksikkö. Opinnäytetyön haastattelupyynnöksi kohdistui keväällä 2023 kurssille osallistuneille 10 vanhemmalle. Esittelin opinnäytetyön vanhemmille neljänellä kurssikerralla. Vanhemmat saivat mukaansa osallistumispyynnön, tiedotteen

tutkimuksesta (Liite 1) ja suostumuslomakkeen (Liite 2) palautuskirjekuoren kera. Viidennen eli viimeisen kurssikerran päätteeksi varasin aikaa vanhempien kysymyksiin vastaamista varten. Osa vanhemmista jakavat yhteisen lapsen vanhemmuuden, joten realistinen tavoite aineistonkeruun suhteen oli neljä haastattelua. Kolme vanhempaa palauttivat allekirjoitetun suostumuslomakkeen viimeisen kurssikerran päätteeksi. Haastattelut toteutettiin heidän toiveiden mukaisesti etähaastatteluina Teamsin välityksellä huhtikuussa 2023.

Selvitin vanhempien kokemuksia Strategia-kurssille ohjaamisesta haastattelemalla heitä pyrkien syventämään ymmärrystäni ryhmään ohjaamiseen liittyvästä vuorovaikutustilanteesta erityisesti vanhempien näkökulmasta. Haastattelun pääteemoja olivat vanhempien ohjaaminen Strategia-kurssille ja vanhempia kurssille osallistumiseen motivoivat tekijät. Teemahaastattelu eteni etukäteen valittujen opinnäytetyön viitekehystä ja tutkimuskysymyksistä nousevien teemojen mukaisesti korostaen ihmisten tulkintoja asioista ja heidän niille antamiin vuorovaikutuksessa syntyviä merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 120-123). Haastattelu-runko kuvataan liitteessä 4.

Haastattelin kolme vanhempaa, jotka olivat osallistuneet ohjaamalleni Strategia-kurssille keväällä 2023. Haastattelut toteutuivat kolme kuukautta kurssille ilmoittautumisen jälkeen, jolloin kurssin päätyemisestä oli kulunut kuusi viikkoa. Vanhemmille vaikutti olevan helppoa aloittaa keskustelu yhdessä jaetusta kokemuksesta tutun ihmisen kanssa. He viittasivat haastatteluissa kurssilla tapahtuneisiin keskusteluihin ja Lastenpsykiatrisen yksikön toimintatapoihin. Yhteisistä kokemuksista ja keskusteluista huolimatta kuunteleminen oli tärkein osa aineistonkeruuta. Haastatteluiden päätteeksi olin varannut aikaa vanhempien kysymyksille ja haastattelun teemoja laajemmalle keskustelulle Strategia-kurssista.

Työntekijöitä pyysin osallistumaan opinnäytetyöhön Espoon lastenpsykiatrisen yksikön tiimijaon mukaisesti kahdessa kuuden henkilön ryhmässä. Osallistumiskutsu koski hoitotiimien 15 työntekijää, sillä juuri he tekevät hoitosuunnitelmat yhdessä perheiden kanssa. Esittelin opinnäytetyön työntekijöille henkilöstökokouksessa 28.2.2023. Samalla työntekijät saivat tiedotteen tutkimuksesta (Liite 1) ja tutkittavan suostumuslomakkeen (Liite 2). Lähetin tiedotteen ja suostumuslomakkeen työntekijöille myös sähköpostitse. Haastatteluun osallistui lääkäreitä, sairaanhoitajia ja psykologeja. Ryhmähaastattelut toteutuivat kahdessa neljän henkilön ryhmässä työntekijöiden säännöllisesti toistuvaan tiimiaikaan 5.4.2023 ja 12.4.2023.

Ryhmähaastattelun tarkoituksena oli selvittää vanhempien ohjautumista Strategia-kurssille niin työntekijöiden kuin työyhteisönkin näkökulmasta. Ryhmähaastattelu noudatti opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastaavia teemoja vanhempien haastattelun tapaan. Pääteemoja olivat vanhempien ohjaaminen Strategia-kurssille ja vanhempia kurssille osallistumiseen motivoivat tekijät. Ryhmähaastattelun valintaa aineistonkeruumenetelmäksi tuki sen samankaltaisuus työntekijöiden päivittäisen työn kanssa. Työntekijät työskentelevät pienessä työryhmässä

perheen kanssa ja isompana tiiminä työyksikön asioissa, eivätkä ryhmien jäsenten mielipiteet voi olla vaikuttamatta toisiinsa. Työryhmien ja tiimien yhteiset näkemykset rakentuvat ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ryhmähaastattelussa samalla tavalla kuin työn arjessakin. (Puusa 2020, luku 3). Ryhmähaastattelun runko kuvataan liitteessä 5. Opinnäytetyön teeman lisäksi keskusteluissa annettiin suoraa palautetta Strategia-kurssin ilmoittautumislomakkeesta ja työntekijöiden kokemuksista henkilöstökokouksessa järjestetystä Strategia-kurssin tietoisuudesta. Ryhmähaastattelun keskustelun myötä työntekijät saivat lisätietoa kurssin käytännöistä ja sisällöstä jakaen samalla toisilleen vinkkejä vanhempien ohjaamiseen kertoessaan aikaisemmista kokemuksistaan Strategia-kurssille ohjaamisesta.

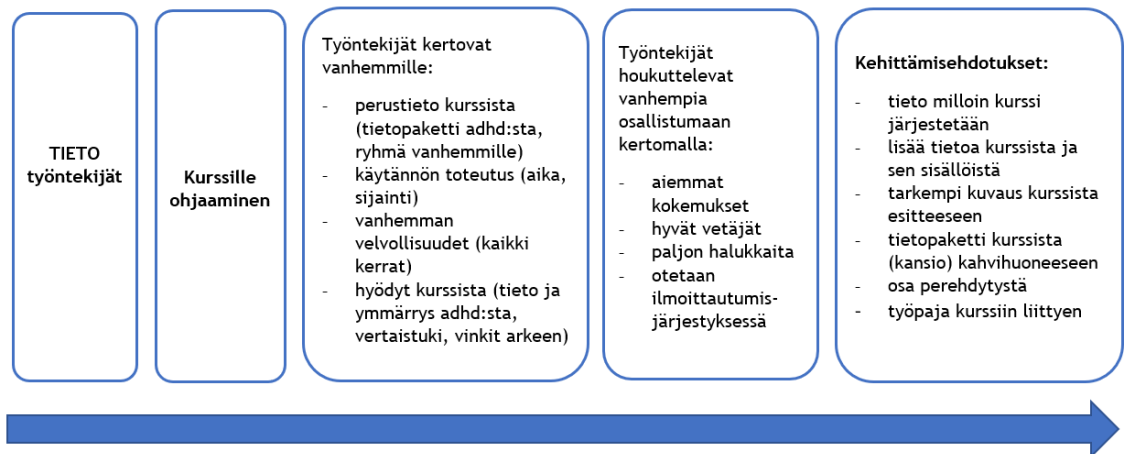
6.3.3 Aineiston analysointi

Opinnäytetyö on arviointitutkimus, jonka aineistoa ja tuloksia kuvataan induktiivisen sisällönanalyysin avulla. Strategia-menetelmä on vähän tutkittu aihe, joten aineistolähtöinen analyysi oli luonteva valinta tähän opinnäytetyöhön (Elo, Tohmola, Kajula & Kääriäinen 2022, 218). Sisällönanalyysin tehtävänä on selkeyttää ja tiivistää aineistosta saatava tieto yhteiseksi ja ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Analysointiprosessi voidaan jakaa kolmeen päävaiheeseen: valmistelu-, analysointi- ja raportointivaihe (Elo ym. 2022, 215). Sisällönanalyysi alkaa tutkimusaineiston tiivistämisellä, jolloin aineistosta karsitaan tutkimuksen kannalta epäoleelliset asiat hävittämättä tärkeää informaatiota. Tämän jälkeen tutkimusaineisto voidaan järjestellä teemoittain nostaen esiin keskeisiä aiheita kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104-105.) Teemojen muodostamista helpottaa koodaaminen, jonka avulla aineistosta kootaan jokaisen teeman alle kyseisestä aiheesta puhutut asiat. Koodaaminen selkeyttää aineiston sisältöä ja mahdollistaa tutkijalle monipuolisen käsityksen aineistosta. Teemojen muodostamisen jälkeen luodaan tarkempi kuva tutkittavasta ilmiöstä tiivistämällä teemat tyypeiksi pyrkien näin löytämään tutkimuksen kannalta olennaiset tiedot. (Juhila 2023.)

Opinnäytetyön aineiston purkaminen ja tarkastelu alkoi samanaikaisesti aineiston keruun kanssa. Luin yksittäisistä haastatteluista saamani aineiston useamman kerran etsien tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmauksia muodostaen yhtenäisistä vastauksista erillisiä ryhmiä. Ryhmittelyn yhteydessä poistin aineistosta täytesanat, kuten tota ja niinku, sekä yksittäisten sanojen toistot. Ryhmittelyn jälkeen jaoin aineiston kahteen osaan vastaajan vanhemman tai työntekijän roolin mukaisesti. Vähitellen haastateltavien kertomuksista erottui toistuvia yhdistäviä ja erottavia tutkimuskysymyksiin vastaavia aihekokonaisuuksia. Koodaaminen väreillä osoitautui toimivaksi menetelmäksi keskeisten teemojen hahmottamisessa. Palasin toistuvasti lukemaan aineistoa yksittäisinä haastatteluina yhdistäen ensin vanhempien haastatteluista löytämäni tutkimuskysymyksiin vastaavat keskustelut yhdeksi kokonaisuudeksi. Toimin samoin työntekijöiden haastatteluiden kohdalla tehden samalla tarvittavia muutoksia aineiston koodauksiin. Vertaillen vanhempien ja työntekijöiden aineiston koodauksia molemmissa

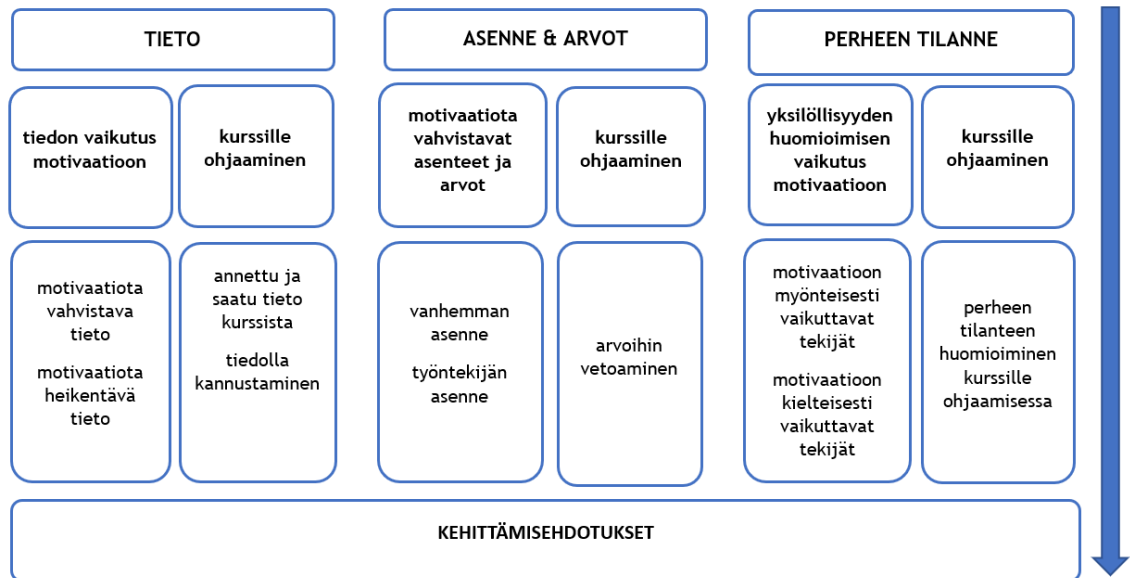
ryhmissä korostui kolme keskeistä teemaa: tieto, asenteet ja arvot sekä perheen yksilöllinen tilanne.

Aineiston pääteemojen selkiytyessä aineiston alaluokat alkoivat hahmottua, mutta olin epävarma teemoittelun onnistumisesta. Mielessäni toistui kysymys olinko saanut koottua kaiken oleellisen tiedon? Entä jos ohitin jotain tärkeää? Testasin teemoittelua muistilappuihin kirjoitettujen avainsanojen avulla kokeillen erilaisia vaihtoehtoja teemojen ja alateemojen rakentamiseksi muistuttaen samalla itseäni opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteesta. Kokeilu vahvisti teemoittelun olevan aineistolähtöinen tutkimuskysymyksiin vastaava haastateltavien kertomus kaikille osallisille tärkeästä aiheesta. Aineistossa toistui niin vanhemmilla kuin työntekijöilläkin erilaiset toiveet ja tarpeet, jotka kokosin omaksi kehittämissuhteiden kokonaisuudeksi pääteemojen rinnalle. Esimerkki teemojen muodostumisesta kehittämissuhteiksi kuvataan kuviossa 3.

Kuvio 3: Esimerkki teemojen muodostumisesta

Teemojen muodostamisen jälkeen palasin lukemaan koodattua aineistoa huomaten vanhempien ja työntekijöiden kertomuksissa olevan eroavuuksista huolimatta runsaasti samankaltaisia ajatuksia. Yhdistin vanhempien ja työntekijöiden aineiston enkä enää epäillyt teemojen todenpitävyyttä. Tutkimusaineistosta löytyi kolme pääteemaa: tieto, arvot ja asenne sekä perheen yksilöllinen tilanne. Teemat noudattivat pääosin haastateltujen teemoja. Jokaisella pääteemalla on omat alaluokkansa. Haastateltavien kehittämissuhteet muodostavan oman luokan pääteemojen rinnalla. Strategia-kurssille ohjaamiseen liittyvää vuorovaikutusta tai tunteita kuvattiin aineistossa niukasti. Opinnäytetyön teemat kuvataan kuviossa 4.

Kuvio 4: Opinnäytetyön teemat

Opinnäytteen sisällönanalyysi toteutui aineistolähtöisyyden periaatteita noudattaen. Sisällönanalyysi eteni vanhempien ja työntekijöiden kokemusten tuottamasta aineistosta kohti käsitteellisempää ja kattavampaa näkemystä Strategia-kurssille ohjaamisesta aineistoa kuvaavien teemojen avulla. Silti aiemmat päätökset tutkimusasetelmaa ja menetelmiä valitessa, samoin kuin sisällönanalyysin aikana tehdyt omaan tulkintaan ja päättelyyn perustuvat päätökset eivät voineet olla vaikuttamatta sisällönanalyysin ja opinnäytetyön tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.) Opinnäytetyötä ohjaava konstruktivinen paradigma korostaa yhdessä luotua todellisuutta ja arviointitutkimuksessa keskeistä on vuorovaikutus arviointiin osallistuvien kesken. Toisaalta arviointiin kuuluva korostuneen aineistolähtöisyyden vaatimus edellyttää arviointiprosessin kriittistä tarkastelua. Sisällönanalyysin tapaan jokainen kehittämissuositus tulee pystyä palauttamaan tehtyihin johtopäätöksiin ja johtopäätöksiä pitää pystyä seuraamaan takaisin tutkimusaineiston havaintoihin, mikä vahvistaa tutkijan tulkintojen aineistolähteisyyttä. (Virtanen 2007, 170.)

7 Tulokset

Opinnäytetyön tulokset kuvaavat Strategia-kurssille ohjaamista vanhempien ja työntekijöiden näkökulmasta tarkastellen samalla vanhempien osallistumiseen vaikuttavia motivaatiotekijöitä. Tutkimusaineistosta erottui kolme ohjaamiseen ja osallistumiseen liittyvää pääteemaa: tieto, asenne ja arvot sekä perheen yksilöllinen huomioiminen. Työntekijät ja vanhemmat kuvasivat haastatteluissa pääasiassa konkreettisia tapahtumia tai asioita. Kurssille ohjaamista kuvattiin sanoilla kerron, sanon, annan tietoa, korostan, otan esille, informoin ja esittelen kuvaamatta vuorovaikutustilannetta tai vastavuoroista keskustelua vanhempien ja

työntekijöiden välillä. Ilmapiiirin, sanavalintojen, tunnelman tai tunteiden ilmaisu oli aineistossa vähäistä. Haastatteluista lainatut sitaatit on merkitty vastaajan mukaan kirjaimilla V (vanhempi) ja T (työntekijä).

7.1 Motivaatio osallistua vanhempainohjausryhmään

Opinnäytetyön aineistossa tieto nähtiin olennaisena osana vanhempien motivaatiota osallistua Strategia-kurssille. Työntekijöiden kuvauksissa tieto kurssista ja vanhempien kannustaminen kurssille osallistumiseen kertomalla aikaisemmista kokemuksista oli tärkeää niin työntekijöiden kuin vanhempienkin näkökulmasta. Työntekijät kokivat motivaatiota heikentävän riittämätön tiedon saanti ja erityisesti epätietoisuus tulevien Strategia-kurssien järjestämisestä.

Mitä enemmän me annetaan faktatietoa ja informaatiota siitä, niin sehän on ihan eri asia, ku me ilmotellaan, että ehkä meillä jossain vaiheessa tulee jotain tån tyypistä. (T4)

Siinä kohtaa, kun esittelee, eihän siin mee ku ihan minuutin verran, ensimmäinen kerta keskittyy esimerkiksi näihin asioihin, niin tietysti se ois perheelle motivoivempaa, kun tulee ja edelleen konkreettisempaa. Et he tietää, mistä on kyse. (T6)

Vanhempien kertomuksissa tieto oli keskeinen tekijä motivaatioon osallistua Strategia-kurssille. Vanhempien kokemuksen mukaan tieto käytännön järjestelyistä, kurssin hyödyllisyydestä ja aiemmista kokemuksista vahvistivat heidän päätöstään osallistua kurssille. Tieto kurssin toteuttamisesta läsnä ollen oli vanhemmille tärkeää vertaistuen ollessa keskeinen syy osallistua kurssille. Vanhempien motivaatioon vaikutti myönteisesti heidän odotuksensa kurssista. Heidän tavoitteena oli saada tietoa ja ymmärrystä ADHD:sta sekä vinkkejä arjen helpottamiseksi. Myös vertaistuki ja vanhemmuuden tukeminen ohjaajien taholta koettiin tärkeiksi. Vanhempien ajatukset kurssista saatavista hyödyistä rakentuivat kurssilta saatavasta tiedosta yhtenäisenä tavoitteena jokaisen vanhemman ilmaisema toive: pystyn auttamaan lasta paremmin.

Tuli ilmi, että siellä olisi muitakin vanhempia ja keskustellaan ryhmissä. Se tavallaan kannusti, että tietää ja kuulee, miten muilla menee ja huomaisi, että ei tässä nyt ole ihan yksinkään. (V1)

No mulla on ehkä se, että mä ajattelin, että mä saisin lisää tietoa, lisää työkaluja siihen, että mä voin itse toimia vanhempana ja auttaa lasta ja pystyn tiettyllä lailla saamaan työkaluja siihen, että mä ymmärrän paremmin adhd-diagnoosin saanutta lasta ja sitä kaikkea mitä siihen ympärille liittyy. Mut sitten mä ajattelin myös, että sitten mä saan keinoja yleisesti ehkä tähän arjen järjestämisen. (V2)

Vanhempien ja työntekijöiden arvoja ja asennetta kuvattiin aineistossa vanhempien Strategia-kurssille osallistumista vahvistavina tekijöinä. Asennetta ja arvoja kuvattiin tekemisen ja toiminnan kautta keskittyen yhteiseen tavoitteeseen lapsen ja perheen auttamiseksi. Asenteiden ja arvojen taustalla vaikuttavien monimutkaisten ja muuttuvien tunteiden ja ajatusten kuvaus

korvattiin sanoilla asenne tai motivaatio, joita ei tarkennettu sen enempää. Oikea motivaatio tai asenne vaikutti aineiston perusteella olevan itsestäänselvyys sekä vanhemmille että työntekijöille. Vanhemmat kokivat motivaation taustalla olevan heidän oma valmius ottaa apua vastaan ja tarve muutokseen arjessa. Lapsen hoidolta haluttiin muutakin kuin lääkitystä. Työntekijät tunnistivat samat motivaatiota vahvistavat tekijät kuin vanhemmat. Lisäksi työntekijät kuvasivat vanhempien olevan kiinnostuneita löytämään keinoja, joilla voivat auttaa ja tukea lastaan.

Mä eka aattelin, et pystynkö mä tähän varsinki ku se oli tosi hankalana päivänä. Mut sit mä vähän puntaroin, mikä täs elämässä on tärkeintä ja aattelin, että kyl määhän tähän sitoudun. (V3)

Kyllä se oma motivaatio tulee siitä, että haluaa löytää ne keinot, millä sitä omaa arkea helpotetaan ja millä pystyy lasta parhaiten tukemaan. (V2)

Mulla on sellanen olo, että osa vanhemmista on vaan niin motivoituneita, kun he tulee, ni ottamaan kaiken. (T6)

Perheen yksilöllisen tilanteen huomioimista kuvattiin vanhempien aineistossa niukasti, sillä he olivat jokainen motivoituneita osallistumaan Strategia-kurssille. Silti henkilökohtainen kontakti oli tärkeä tekijä heidän päättäessään kurssille osallistumisesta. Työntekijät pohtivat hoidon tarvetta ja ajankohtaa perheen tarpeista lähtien kokien koko perheen olevan osa lapsen hoitoa. Keskusteltaessa perheen yksilöllisen tilanteen huomioimisesta vuorovaikutustilanteita kuvattiin sanoilla tarjota, näyttää, sanottaa ääneen, perustella, korostaa, painottaa ja suosittelaa.

Vanhempien kokemuksen mukaan perheelle sopivat käytännön järjestelyt motivoivat heitä osallistumaan Strategia-kurssille. Ajankohdan ja sijainnin lisäksi kurssin toteuttaminen lähitaapamisina vahvistivat vanhempien päätöstä osallistua kurssille. Työntekijät tunnistivat vanhempien motivaatioon myönteisesti vaikuttavia yksilöllisiä tekijöitä liittyen vanhempien henkilökohtaiseen tilanteeseen sekä heidän aiempiin kokemuksiin perheen saamasta hoidosta. Vanhempien motivaatiota vahvistivat vertaistuen tarve ja omien voimavarojen riittävyys. Myös vanhempien luottamus työntekijöihin ja hyvä kokemus hoidosta vahvistivat motivaatiota osallistua kurssille.

Ja varmaan semmoisia tekijöitä mitkä siihen vaikutti, oli just se, että sijainti olisi lähellä ja helppo sellainen. Tiesin, että on helppo sinne kulkea ja järjestyy se muu. (V2)

Niin on varmasti sillä, ku se on tavallaan perustella sille perheelle silleen, et miks just teidän olisi hyvä ehkä tai jotenkin tuoda motivaatioo siihen, et heidän ois hyvä mennä. (T8)

Se luottamus varmaan, että jos ollu hyvä arviojakso ja on luottamus hoitavaan lääkäriin ja on helppo jatkaa sillä luottamuksen polulla. Et se lähtee varmaan sieltä ihan ensitapaamisista lähtien. (T4)

Työntekijät kuvasivat vanhempien motivaatioon myönteisesti vaikuttavien yksilöllisten tekijöiden, kuten vanhempien voimavarojen riittävyyden tai aiempien hoitokokemusten, voivan olla myös motivaatiota heikentäviä tekijöitä. Työntekijöiden kokemusten mukaan poissaolo töistä tai Strategia-kurssille osallistumisen vaatimat oman arjen järjestelyt vähensivät vanhempien motivaatiota osallistua kurssille. Perheen kriisi tai kuormittunut elämäntilanne vähensi vanhempien halukkuutta osallistua kurssille. Osalle vanhemmista kurssin järjestäminen läsnä olevana ryhmämuotoisena vanhempainohjauksena oli kielteinen tekijä, toisille osallistuminen etänä toteutettavaan hoitoon oli motivaatiota heikentävä ajatus. Osa ei kokenut lainkaan tarvetta ryhmämuotoiselle vanhempainohjaukselle tai kurssilta saatavalle vertaistuelle. Yksilöllisyyden merkitys näkyi siis vanhempien tarpeissakin. Työntekijät tunnustivat yhdeksi osallistumisen esteeksi yhteisen kielen puutteen, koska kurseja järjestetään vain suomen kielellä.

Aika monethan, jotka ei osallistu sanoo jo suoraan, et ei pysty oleen töistä pois. Kyl ne sanoo jo ku siitä kerrotaan, että eivät pysty järjestään tai on muuten kuormittunut elämäntilanne. (T3)

Tuo läsnäolo osallistuminen on, että suurin osa koennut, että se on vaikea. Mä en tiedä, onko se rohkeudesta myös. Vertaisryhmä voi olla aika vaikea, että läsnänä puhua sitä. Voisko olla osana se myös, että tuntuu turvallista etänä? (T5)

Ja vanhemmat on joskus tunnistanu, et jotain muuta henkilökohtasempia juttuja vanhemmuudessa tai jossain, mikä vaikuttaa koko perheen tilanteeseen. Et eivät oo kokeneet ehkä sopivaksi mennä Strategia-kurssille, et on tarvinnu yksilöllisempää ohjantaa ja muuta. (T4)

Vanhemmat kuvasivat hyvin vähän heidän motivaatioonsa kielteisesti vaikuttavia yksilöllisiä tekijöitä. Heidän mukaansa lastenhoitoaasteet tai vanhemman vaikeuden sosiaalisissa tilanteissa voivat vaikuttaa kielteisesti haluun osallistua kurssille. Osa vanhemmista suhtautui epäilevästi etänä toteutettavaan Strategia-kurssiin.

No siin on justiin tää, että jos ei oo niin sosiaalinen ihminen tai muuta tällasta, on kovin introvertti tai on niitä lastenhoitoaasteita, niin siinä voi olla semmosta estettä kyllä. (V3)

Jos tätä olisi mulle myyty semmoisena Teamsin juttuna, niin kyllä se olisi jättänyt semmoisen, että onko mulla nyt tähän mahdollisuutta ja aikaa ja ehkä mulla olisi jäänyt semmoinen, että toimiikohan se. Kyllä se, että se oli lähihijuttu, niin se oli kanssa tärkeää. (V1)

7.2 Vanhempien ohjaaminen vanhempainohjausryhmään

Työntekijöiden aineistossa tiedolla oli merkittävä rooli kurssille ohjaamisessa. Ohjatessaan vanhempia Strategia-kurssille työntekijät kuvasivat kertovansa kurssin perustiedot, käytännön järjestelyt ja sisällön sekä mahdolliset hyödyt kurssista. Kurssista kerrottiin sen olevan ryhmämuotoinen tietopaketti ADHD-diagnoosin saaneiden lasten vanhemmille. Käytännön toteutuksesta vanhemmille kerrottiin ajankohta ja sijainti muistuttaen samalla velvollisuudesta

osallistua jokaiselle kurssikerralle. Vanhemmille kurssin kerrottiin antavan tietoa ja ymmärrystä ADHD:sta, vertaistukea ja vinkkejä arkeen.

Mä varmaan aika usein kerron, että se on Ruotsissa kehitetty malli. Se ei oo vaan meidän yksikön juttu, vaan se on nimenomaan kehitetty paketti, joka toistuu tavallaan samanlaisena. Ja sitä mä varmaan korostan, et se on tietopaketti ADHD:sta. (T3)

Sen tarkoitus on, joilla on diagnosoitu ADHD. Arkiasioita käydään läpi, miten vois auttaa arjen pärjäämisessä. Se on vertaisryhmällinen, koska on muita vanhempia ja voi kuulla muiden kokemusta, on asiantuntijanäkökulmastakin infoa. Ja tää on semmonen, että pitäis osallistua kaikki päivät. (T5)

Mie ite aattelen sen kurssin psykoedukatiivisesta näkökulmasta. Korostaisin vertaistukea vanhemmille ja ylipäänsä sen arjen rakentamista jotenkin huomioiden tai tiedon lisäämisen kautta. Ymmärrys lisääntyy diagnoosista, et miten omaa arkea voi lähteä miettimään tai millaisia keinoja sinne voi lähteä rakentamaan tai ottamaan haltuun. (T7)

Työntekijät käyttivät tietoa kannustaakseen vanhempia osallistumaan Strategia-kurssille. He kertoivat muilta vanhemmilta kuulemiaan myönteisiä kokemuksia aiemmista kursseista. Samoin tietoa vertaistuen merkityksestä käytettiin kurssille houkuttelemiseen. Tietoa kurssin suosioista ja paikkojen rajallisesta määrästä käytettiin motivointiin kerrottaessa vanhemmille kurssista. Lisäksi työntekijät vetosivat ohjaustilanteissa vanhempien arvoin kannustaakseen heitä osallistumaan kurssille. Vanhemmille kerrottiin osallistumisen merkityksestä tuoden esiin sen hyödyt lapsen kannalta sekä vaikutus hoitovasteen ja lääkehoidon onnistumiseen yleisellä tasolla.

Mul on kanssa ollu sama, että on hyvät vetäjät. Sitä oon sanonu ja niitä hyviä kokemuksia. Yrittänyt luoda positiivisen mielikuvan siitä, et monet on kokenut saaneensa siitä hyötyä. (T4)

Kyl mä ajattelisin, et kertoo, miten merkityksellistä se on sille lapselle. Ja tavallaan myös lääkehoidon onnistumiselle ja hyvälle ennusteelle, että vanhemmat on riittävästi saanu psykoedukaatiota ja ymmärtää, mistä on kyse ja pystyy toimimaan vanhempana oikeella tavalla ja jotenkin kokemaan sitä lasta huomioiden erityispiirteet. (T3)

Työntekijät pohtivat kurssille ohjaamisessa perheen yksilöllistä tilannetta niin vanhempien kuin lastenkin näkökulmasta. Työntekijät kokivat tärkeäsi kartoittaa ja tunnistaa vanhempien tarpeet ennen kurssille ohjaamista sekä ohjata vanhemmat kurssille sen ollessa oikea-aikaista koko perheen kannalta. Hoidon suunnittelussa perheen yksilöllinen tilanne huomioitiin tarjoamalla tarvittaessa yksilöllistä hoitoa ryhmämuotoisen vanhempainohjauksen sijaan. Yksilöllistä hoitoa puolsivat lapsen monimuotoiset pulmat, vanhempien vähäiset voimavarat tai perhettä kohdannut kriisitilanne.

Ylipäänsä tulee mieleen ennen siihen ryhmään ohjaamista sen mahdollisen sitoutuneisuuden kartoittaminen tai selvittäminen. Et sanottaa ääneen noita asioita ja tekee tavallaan arvion siitä, että onko vanhempien omat voimavarat sillä hetkellä sellaset, et pystyis sitoutumaan siihen ryhmään. (T7)

Sit ehkä niis tilanteissa, kun ollu vähän jotain muutakin haastetta lapsella, et on ollu selkeesti ADHD, mutta on myös ollu ahdistusoireita tai jotain muuta, niin ollaan ehkä koitettu mieluummin psykoedukaatiota muun hoidollisen työskentelyn jatkona. (T3)

Vanhempien omat kokemukset Strategia-kurssille ohjaamisesta olivat vaihtelevia ja keskustelussa ohjaamistilanteesta näkyi jako myönteisiin ja kielteisiin kokemuksiin. Vanhemmilla oli erilaiset tarpeet tiedon suhteen. Yksi vanhempi oli tyytyväinen saamaansa perustietoon, kaksi vanhempaa koki saamansa tiedon riittämättömänä. Tyytymättömiä vanhempia yhdisti tiedon saaminen vähän kerrallaan, kun taas tyytyväinen vanhempi oli saanut tiedot kurssista yhden puhelun aikana. Tyytymättömät vanhemmat saivat lisätietoa Strategia-kurssin esitteestä sekä etsimällä itse tietoa internetistä. Kaikki vanhemmat kertoivat saamansa tiedon vastanneen heidän omaa kokemustaan Strategia-kurssista.

Mun mielestä taisi olla puhelinkeskustelussa oman hoitajan kanssa. Hän sitten mainitsi, että on tällöinenkin alkamassa ja siinä on rajoitettu määrä niitä paikkoja ja 5 kertaa ja ne pituudet, että kertoi sen aika tarkkaan. Just sano, että se olisi tärkeä olla sitten niillä kaikilla. (V1)

Toisin sanoen siis siinä ohjaustilanteessa en saanut informaatiota siitä, että mikä on tän kurssin tavoite tai keitä sinne osallistuu tai millä tavalla se meitä hyödyttää perheenä. Tai just se ikään kuin semmoinen toteuttamistapaa liittyvä tieto, että minkälaisia nää sessiot tulee olemaan ja tän tyyppistä. Tää jäi pois siinä vaiheessa. (V2)

Strategia-kurssille ohjaamisessa vanhemmat eivät kuvanneet tarvetta erityisille järjestelyille työntekijöiden taholta. Ohjaamistilanteessa perheen yksilöllisen tilanteen huomioiminen keskittyi käytännön asioiden järjestymiseen omassa arjessa. Henkilökohtainen kontakti ja ilmoitautumisen helppous tukivat vanhempien osallistumista Strategia-kurssille.

Ja se kuvaus siitä kurssista, että sen sisältö sopii ja sitten se ajankohta, että se oli alkamassa. Ei nyt ihan heti, mutta se antoi mulle mahdollisuuden järjestää just vaihtaa niitä päiväkotiaikoja, että siinä on aika hyvin kaikki. (V1)

No, mun mielestä se oli hyvä, että siinä oli semmoinen henkilökohtainen kontakti. (V1)

Ei meil ollu mitään sellasta eikä mulla ollu mielessäkään mitään semmosta, et oisin kysynyt tai pyytänyt erikseen, ei ollu mitään tarvetta. (V3)

Vanhemmat ja työntekijät kokivat Strategia-kurssista kertovan työntekijän asenteen vaikuttavat vanhempien kurssille osallistumiseen. Työntekijän varmuus siitä, että vanhempien kannattaa osallistua kurssille vahvisti heidän päätöstään osallistumisesta. Työntekijät tunnustivat vanhempien motivaatiota vahvistavan heidän oma luottamuksensa menetelmän toimivuuteen, mikä puolestaan välittyi vanhemmille työntekijän ohjatessa vanhempia kurssille.

Kyllähän se tuli sieltä hyvin varmana tai napakkana, että teidän ilman muuta kannattaa tähän tulla. Se ei ollut, että ehkä on tällöinenkin ja voitte katsoa esitettä. Oli semmoinen, että totta kai tulette tähän, tää on just teille. (V2)

Onhan sillä suuri merkitys tietysti, että on vakuuttunut siitä, että tämä on hyvä asia. Kyllähän se välittyy toiselle ilman muuta. (T1)

7.3 Ohjauskäytäntöjen kehittämistarpeet

Työntekijät ja vanhemmat jakoivat yhteisen käsityksen lisätiedon tarpeesta Strategia-kurssille ohjaamisen onnistumiseksi vanhempien motivaatiota vahvistavalla tavalla. Kehittämisehdotuksissa korostui tarve lisätiedosta kurssin sisällön ja käytännön toteutuksen suhteen. Vanhemmat toivoivat tarkempaa tietoa Strategia-kurssin sisällöstä, vertaistuen määrästä ja merkityksestä sekä kurssin hyödyllisyyden painottamista kurssista kerrottaessa. Työntekijät kokivat, ettei heillä ole riittävästi tietoa Strategia-kurssilla käsiteltävistä asioista toivoen kirjallista lisätietoa sekä vuorovaikutuksellista koulutusta Strategia-kurssista. Aineistossa esiintyviä käytännön kehittämisehdotuksia olivat esitteen muokkaaminen, kurssikansio kahvihuoneeseen, säännölliset esittelytilaisuudet työntekijöille ja työpaja Strategia-kurssista.

No ei oikeastaan muuta, että semmoinen pihvi tässä mun sanomassa on, että lisää tietoa, lisää kuvailevaa tietoa, niin se auttaa motivoitumaan, että sitten kun tietää paremmin, että mitä odottaa ja mihin on tulossa, niin on helppo innostua lähtemään. (V2)

Ja tosiaan, ku me siinä alussa puhuttiinkin siitä, että tärkeä myös itse tietää vähän enemmänkin, et mitä siinä sanotaan siinä kurssilla. Sitte voi enemmänkin vielä motivoida. (T1)

Kun osallistutaan paikan päällä, niin se jää mieleen paremmin. Se olisi Strategia-kurssin pieni työpaja meille työntekijöille. On varattu aika ja mennään sinne ja saadaan tietoa ja välitetään sitä sitten perheille. (T2)

Vanhempien kehittämisehdotuksissa toistui perheen arjen konkreettisten pulmien ja tarpeiden tunnistaminen. Heidän mukaansa kurssin tarjoaminen avuksi perheen haasteisiin voi vahvistaa vanhempien motivaatiota osallistua kurssille. Työntekijät toivoivat joustoa kurssien järjestämisaikaan, jotta päivätyössä käyvät vanhemmat voisivat osallistua kurssille. Vanhemmat ja työntekijät kokivat molemmat tärkeäksi sen, että kurssille voi osallistua sellaisilla voimavaroilla kuin vanhemmilla on sillä hetkellä ilman paineita oman arjen jakamisesta muille ihmisille. Tieto siitä, että Strategia-kurssille voi tulla vain kuuntelijaksi on hyvä kertoa vanhemmille kurssin esittelyn yhteydessä.

Mutta just se, että painottaa sitä, että et siel ei tarvitse itse sanoa mitään, ei kertoa mistään mitään, jos ei halua, että et voi mennä kuuntelijaksi. (V3)

Jos lähtisi tunnistamaan niitä tarpeita, minkälaisia tuen tarpeita on esimerkiksi siihen omaan arkeen liittyen, että nää on meillä ollut tosi pulmallisia juttuja tai me haluttaisi tietää lisää ja sitten pystyisi niihin tarjoaa aika täsmänä, että meillä on tällainen kurssi. (V2)

Jos tohon kysymykseen vastaa, et mitä kehittää, niin tavallaan, et se olis tarjolla kaikille silleen rutiininomaisesti. Et siit kerrotais, et se olis semmonen johdonmukainen asia huolimatta sen lapsen oireiden tasosta tai perheistä. (T6)

Riittämätön tieto Strategia-kurssin järjestämisestä oli keskustelua herättävä aihe työntekijöiden ryhmähaastatteluissa. Erityisesti tietämättömyys Strategia-kurssin järjestämisen ajankohdasta koettiin hankalaksi kurssille ohjaamisen näkökulmasta. Jokaisen työntekijän kehittämisehdotuksissa mainittiin kurssin järjestäminen säännöllisesti ajoissa ilmoitettuina ajankohtina.

Ongelmallista on juuri tämä, että ei ole kiva tarjota, että meillä olisi tällainen hyvä paketti, joka tähän kuuluisi, mutta sitä ei ole nyt saatavilla emmekä tiedä koska on. (T6)

Oon sitä mieltä, et neljä kertaa vuodessa ois semmonen järkevää, ku meil on kuitenkin pääosin tai hyvin suuri osa näitä lapsia. Mut ylipäättänsä, et se olis säännöllisesti, et aina olis tiedossa, koska seuraava ryhmä alkaa. (T6)

Ehkä sellaisia omia toiveita on, että se oikeesti pyöris niin säännöllisesti, että aina kun niitä adhd-diagnooseja tehdään, niin on automaatio, et ne vanhemmat halutessaan pääsee sille seuraavalle kurssille. Silloinhan se ois selkeintä. (T3)

7.4 Tulosten kooste teemoittain

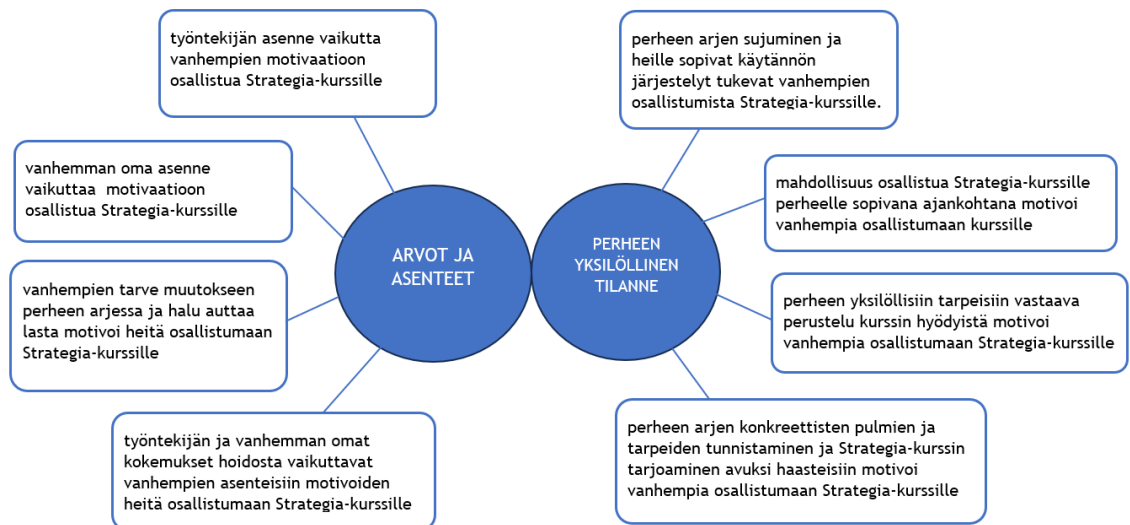
Opinnäytetyön aineistosta saadun tiedon mukaan onnistuneeseen Strategia-kurssille ohjaamiseen ja vanhempien osallistumispäätökseen vaikuttavat kolme keskeistä teemaa: tieto, arvot ja asenteet sekä perheen yksilöllinen tilanne. Teemoja ei voi erottaa kokonaan toisistaan, sillä samoin kuin haastateltavien kuvaamat kokemukset edustavat erilaisia tulkintoja todellisuudesta, niin teematkin seuraavat samaa yksilön ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen polkua (Cleary ym. 2014, Palosen & Kylmän 2022, 283 mukaan). Opinnäytetyön tuloksissa korostuu tiedon merkitys niin vanhempien kuin työntekijöidenkin kertomana, mutta kokonaisuutta tarkastellessa tiedon vaikuttava hyödyntäminen edellyttää arvojen, asenteen ja perheen yksilöllisen tilanteen huomioimista.

Vanhemmat ja työntekijät jakoivat samantyyppisiä kokemuksia ja mielipiteitä erityisesti Strategia-kurssiin liittyvän lisätiedon tarpeen suhteen. Heidän mukaansa tieto Strategia-kurssin käytännön toteutuksesta ja kurssilta saatavista hyödyistä motivoivat vanhempia osallistumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen. Myös näkemykset Strategia-kurssille osallistumista vahvistavista tekijöistä, kuten riittävä tieto kurssista, hyötyjen yhdistäminen perheen yksilölliseen tilanteeseen, aiemmat kokemukset kurssista ja myönteinen asenne, olivat yhteneväisiä. Tarve tunnistaa osallistumista estäviä tekijöitä toistui vanhempien ja työntekijöiden kuvauksissa. Vanhempien ja työntekijöiden samankaltaiset kokemukset Strategia-kurssiin liittyvästä tiedosta esitellään kuviossa 8.

Kuvio 5: Yhtenevät kokemukset tiedosta

Vanhemmat ja työntekijät kuvasivat Strategia-kurssille osallistumisen perustana olevan vanhempien oma motivaatio osallistua kurssille ja auttaa lastaan. Motivaation koettiin olevan vanhemmissa jo valmiina oleva ominaisuus, jonka taustalla on vanhempien tarve auttaa lasta ja saada muutosta perheen arkeen. Työntekijöiden asenteen todettiin vaikuttavan myönteisesti vanhempien motivaatioon osallistua kurssille. Vanhempien ja työntekijöiden samankaltaiset kokemukset Strategia-kurssiin liittyvistä arvoista ja asenteista sekä perheen yksilöllisen tilanteen huomioimisesta esitetään kuviossa 9.

Kuvio 6: Yhtenevät kokemukset arvoista, asenteista ja perheen tilanteesta

8 Pohdinta

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyöprosessia sekä esitellään opinnäytetyön johtopäätökset ja kehittämissuosituksiset. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite vastasivat Espoon lastenpsykiatrisen yksikön hoitotyön käytännön arjessa havaittuun tiedon tarpeeseen Strategia-kurssille ohjaamisesta. Haastatteluun osallistui kolme vanhempaa, joilla oli valmis motivaatio saada apua ja tehdä muutoksia omaan arkeensa. Vanhempien motivaatio ja sitoutuminen lapsen hoitoon vaikuttivat opinnäytetyön tuloksiin eikä tuloksia voi näin ollen yleistää koskemaan laajempaa joukkoa. Tästä syystä johtopäätöksissä ja kehittämissuosituksissa keskitytään Espoon lastenpsykiatrisen yksikön näkökulmaan painottaen opinnäytetyön tulosten merkitystä käytännön hoitotyölle.

8.1 Opinnäytetyöprosessin tarkastelu

Opinnäytetyön aihe ja tarve oli lähtöisin hoitotyön arjesta Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä. Tutkimustulosten hyödyntäminen toteutui arviointiprosessin aikana ja saadun tiedon hyödyntäminen jatkuu tutkimuksen päättymisen jälkeenkin. Raporttiluonnos ja keskeiset tutkimustulokset käydään ensin läpi Espoon lastenpsykiatrisen yksikön päällikön kanssa. Tämän jälkeen tutkimustulokset, kehittämissuosituksiset ja opinnäytetyön raportti esitellään Espoon lastenpsykiatrisen yksikön henkilöstökokouksessa. Yhteinen keskustelu selkeästi argumentoiduista kehittämissuosituksista mahdollistaa tiedon paremman sisäistämisen ja soveltamisen käytännön työssä (Virtanen 2007, 171, 175).

Valitsin opinnäytetyöhön laadullisen lähestymistavan sen ymmärtämiseen pyrkivän perusperiaatteen takia. Laadullinen tutkimus sopi opinnäytetyön lähestymistavaksi, sillä olin kiinnostunut yksikkömme toimintaa kuvaavasta tiedosta Strategia-kurssin kehittämiseksi asiakkaiden tarpeita vastaavaksi vaikuttavaksi menetelmäksi osana lasten ADHD:n hoitopolkua. Vaikka Länsi-uudenmaan hyvinvointialue on suuri, niin Espoon lastenpsykiatrisen yksikkö on pieni eikä vastaavaa toimintaa ole muualla Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella. Näin ollen tiedon yleistettävyyys ei ole keskeinen tavoitteeni, vaikka opinnäytetyöni tuloksia voidaan hyödyntää ryhmähoitoihin ohjaamisessa myös muissa perusterveydenhuollon yksiköissä.

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui haastattelu, sillä tarkoituksena oli arvioida vanhempien ohjautumista Strategia-kurssille sekä tunnistaa mitkä tekijät saavat vanhemmat motivoitumaan ja sitoutumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen. Tutkittavien määrän sijaan laadullisessa tutkimuksessa keskeistä on yksittäiseltä osallistujalta saatu aineiston määrä ja laatu, mikä edellyttää luottamuksellista ilmapiiriä haastattelijan ja haastateltavan välillä (Hänninen 2016, 112). Uskon roolini opinnäytetyöhön osallistuneiden vanhempien Strategia-kurssin ohjaajana ja työtoveruuden haastateltavien työntekijöiden kanssa tukeneen avoimen ja luottamuksellisen keskustelun rakentumista haastatteluiden aikana. Lisäksi haastattelun on todettu olevan luonteva aineistonkeruumenetelmä hoitajataustaisille tutkijoille,

koska he ovat tottuneet keskustelemaan potilaiden kanssa (Whithing 2008, Palosen & Kylmän 2022, 282 mukaan). Haastateltavien poimintatavalla on merkitystä opinnäytetyön tulosten kannalta, sillä haastattelukutsun perusteella osallistuvat vanhemmat ovat todennäköisesti aktiivisia ja aihe on heille tärkeä sekä heidän voimavaransa riittävät ylimääräiseen toimintaan osallistumiseen tavanomaisen arjen ohella (Hänninen 2016, 111). Tämä ei ole tilanne kaikkien Strategia-kurssille osallistuvien vanhempien kohdalla, mikä vaikuttaa opinnäytetyön tulosten yleistettävyyteen.

Opinnäytetyön haastattelut koostuivat vanhempien yksilohaastatteluista ja työntekijöiden ryhmämuotoisista asiantuntijahaastatteluista. Haastattelumenetelmänä oli teemahaastattelu, jossa teemat ohjaavat haastateltavia vastaamaan kuvailevasti ja tarinallisesti (Villa 2021, luku 5). Teemahaastattelun vahvuutena on haastattelijan irrottaminen tutkijan näkökulmasta antaen tilaa vanhemman omalle kerronnalle molemmille turvallisessa vuorovaikutteisessa haastattelutilanteessa (Palonen & Kylmä 2022, 281). Ryhmähaastattelu puolestaan mahdollisti opinnäytetyön aineiston keruun lisäksi työntekijöiden yhteisen kielen, käsitteiden ja toimintatapojen luomisen. Samalla työntekijöiden tieto ja ymmärrys Strategia-menetelmästä lisääntyi. Ryhmähaastatteluun liittyvä tavoite, kuten tarpeiden kartoittaminen ja toiminnan kehittäminen, motivoi haastateltavia osallistumaan yhteiseen keskusteluun. (Vilkkä 2021, luku 5.)

Haastatteluiden edetessä huomasin edistystä omassa toiminnassani haastattelijana. Ensimmäisessä haastattelussa olin järjestelmällinen ja keskustelu eteni teemoihin liittyvien apukysymysten avulla, kun viimeisessä haastattelussa keskustelu oli rentoa ja palasin toistuvasti jo puhuttuun asiaan tarkentavien kysymysten avulla. Jälkeenpäin tunnistin haastateltavien vanhempien oletuksen siitä, että ymmärrän valmiiksi mistä puhutaan enkä itsekään varmistanut jaammeko varmasti saman käsityksen puhutusta asiasta. Ryhmähaastatteluissa olin aluksi aktiivisemmassa roolissa herättelemässä keskustelua kysymysten avulla. Keskustelu vapautui nopeasti kaikille yhteisen aiheen äärellä, jonka jälkeen tehtäväni haastattelijana keskittyi keskustelun palauttamiseen takaisin käsiteltävään teemaan sekä puheenvuorojen jakamiseen hiljaisemmille osallistujille. Molemmissa ryhmissä osallistujat puhuivat tasavertaisina kollegoina viitaten Espoon lastenpsykiatrisen yksikön toimintatapoihin ja ajankohtaiseen tilanteeseen. Yhteinen käsitys kontekstista ja taustatekijöistä vähensi tarkentavien kysymysten käyttöä niin haastateltavien kuin haastattelijankin kohdalla.

Opinnäytetyön tuloksissa vanhempien motivaatioon osallistua Strategia-kurssille vaikuttivat myönteisesti henkilökohtainen kontakti, osallistumisen helppous sekä perheen arjen konkreettisten pulmien ja tarpeiden tunnistaminen. Samoin tieto Strategia-kurssin käytännön toteutuksesta, hyödyistä ja aikaisemmista kurssikokemuksista motivoivat vanhempia osallistumaan kurssille. Tulos on yhteneväinen Petreliuksen, Lantan ja Mishinan (2022,85) vanhemmuusohjelmien saavutettavuutta estäviä ja edistäviä tekijöitä selvittäneen kirjallisuuskatsauksen kanssa. Heidän mukaansa haavoittuvassa asemassa olevien vanhempien osallistumista

edistivät käytännön järjestelyiden tukeminen, vanhemmuusohjelman maksuttomuus ja palvelun vastaavuus perheen tarpeisiin.

Arviointitieto rakentuu aineistosta tehdyistä havainnoista, havaintojen perusteella tehdyistä johtopäätöksistä ja johtopäätöksistä muodostetuista kehittämissuosituksista (Virtanen 2007, 165). Johtopäätöksiä tehdessäni pyrin edelleen ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127) ja osoitin opinnäytetyön raportissa tulosten yhteyden alkuperäiseen aineistoon lisäämällä tuloksiin autenttisia lainauksia haastatteluista vanhemmilta ja työntekijöiltä (Elo ym. 2014, 6). Kehittämissuosituksen tulee olla realistisia, ilmaisultaan selkeitä ja ymmärrettäviä sekä tarkkaan kohdennettuja. Opinnäytetyön kehittämissuosituksissa kuvaan mitä, miksi ja kenelle suositellaan sekä milloin suositukset on hyvä toteuttaa. (Virtanen 2007, 166, 171.)

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöhön kuuluu toistuva eettisten kysymysten pohtiminen ja niiden käytännön toteuttaminen tutkimuksen eri vaiheissa. Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet, luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto, kuuluvat opinnäytetyön jokaiseen vaiheeseen sen alkuvaiheen suunnittelusta aina tulosten julkaisemiseen asti (TENK 2023, 12). Keskeistä on kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta sekä toteuttaa tutkimus aiheuttamatta heille merkittävää riskiä tai vahinkoa. Tutkimukseen osallistumisen on oltava vapaaehtoista ja perustuttava tietoon. Tutkittava voi kieltäytyä osallistumasta tai keskeyttää osallistumisen milloin tahansa syytä ilmoittamatta. (TENK 2019, 7-8.) Edellisten lisäksi koin tärkeäksi korostaa opinnäytetyöhön osallistuneille vanhemmille, ettei heidän päätöksensä osallistumisesta vaikuta lapsen tai perheen hoitoon Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä.

Lähdekriittisyys on osa opinnäytetyön tietoperustan laatua ja luotettavuutta. Avoin ja selkeä raportointi vastaa rehellisyyden periaatteeseen, kun taas asianmukaisesti ja vääristelemättä merkityt lähteet osoittavat arvostusta tieteellisen toiminnan osapuolia kohtaan. Käytin tietoperustassa lähteinä Käypä hoito -suositusta ja vertaisarvioituja artikkeleita, joita yhdisti keskeisiin käsitteisiin ja toimintaympäristöön soveltuvat tutkimuskysymykset. Strategia-menettelmän kohdalla käytin lähteenä pro gradu -tutkielmia, sillä muuta tutkimustietoa menetelmästä ei ollut saatavilla. Tutkimuksissa ja katsauksissa kohderyhmänä olleiden lasten ikä vastasi lastenpsykiatrian asiakkaiden 6-13 vuoden ikää. Lisäksi tutkimukset olivat toteutettu Pohjoismaissa tai Yhdysvalloissa ja aiheena oli ADHD, käytösoireet tai vanhemmuus. Näin ollen en hyväksynyt lähteiksi kokonaisuuteen muuten hyvin sopivia Ihmeelliset Vuodet -menetelmää tai alle kouluikäisiä lapsia koskevia artikkeleita.

Suunnitelmallisuus, vastuullisuus ja lainmukaisuus ovat henkilötietoja sisältävän tutkimusaineiston käsittelyä ohjaavia keskeisiä periaatteita, jotka vahvistavat ihmiseen kohdistuvassa

tutkimuksessa välttämätöntä luottamusta tutkijoihin ja tieteeseen. Henkilötietojen käsittelyn suunnittelu ja tietosuojasta huolehtiminen koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita aiheen pohdinnasta tutkimuksen päättymiseen asti. (TENK 2019, 8,11.) Opinnäytetyötä varten keräsin tutkimuksen kannalta välttämätöntä tietoa, jota käytetään vain tässä opinnäytetyössä salassapitovelvollisuuteen sitoutuen. Tietoja käsittelemme luottamuksellisesti tutkimus- ja henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön mukaisesti. Tallensin ja litteroin eli muutin vanhempien ja työntekijöiden haastattelut kirjoitetutuksi tekstiksi. Tutkimusaineistossa mainitut nimet, päivämäärät ja muut tunnistamiseen johtavat tiedot muutin litteroinnin yhteydessä anonyymeiksi. Analysoin aineiston anonyymina ja raportoin tuloksista ryhmätasolla, jolloin yksittäinen tutkittava ei ole tunnistettavissa opinnäytetyön raportista.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus voidaan tiivistää tutkimuksen uskottavuutta, luotettavuutta ja eettisyyttä koskevien pohdintojen yhteen lasketuksi tulokseksi. Luotettavassa tutkimuksessa tutkija on valinnut hyvin perustellut lähestymistavat ja menetelmät jokaisessa tutkimusvaiheessa tutkimusasetelman mukaisesti. Tutkimuksen uskottavuutta vahvistaa tarkoituksenmukaisesti ja huolellisesti kerätty aineisto sekä sen analysoinnin selkeä kuvaus raportissa. Lisäksi tutkimuksen eteneminen tulee kuvata rehellisesti tuoden esiin myös mahdolliset epäonnistumiset. Eettinen pohdinta ja omien motiivien tarkastelu on välttämätöntä, sillä tutkimustuloksiin vaikuttavat myös tutkija, tutkittava ja käytetyt menetelmät. (Puusa & Juuti 2020, 322-329.)

Tutkittavaan ilmiöön liittyvät omakohtaiset kokemukset ja niistä syntyneet käsitykset voivat vaikuttaa tutkijan tulkintojen lisäksi tiedon muodostumiseen. (Vilkkä 2021, luku 2.) Arviointi edellyttää sen tekijältä aitoa rehellisyyttä niin itseään, arvioinnin kohdetta ja arvioinnin tilaajaa kohtaan (Virtanen 2007, 125). Olen pohtinut toistuvasti opinnäytetyöprosessin alusta lähtien omia motiivejani ja tutkimukseen vaikuttavia henkilökohtaisia tekijöitä. Oma roolini opiskelijana, ADHD-aikuisena, ADHD-lapsen vanhempana, Strategia-ryhmän ohjaajana ja Espoon lastenpsykiatrisen yksikön sairaanhoitajana on ristiriitainen. Toisaalta roolit mahdollistavat ymmärryksen ja aiheen tarkastelun eri näkökulmista asettumatta kenenkään yksittäisen osapuolen asemaan. Tietoinen tasapainoilu oman elämän ja objektiivisen uteliaisuuden välillä piti minut valppaana opinnäytetyön valintojen kohdalla vahvistaen oman toimintani ja tekstini eettisyyttä. Esimerkiksi haastattelupyynnön kohdistaminen hoitotiimeille rajasi oman tiimini opinnäytetyön ulkopuolelle, mikä vähensi rooliristiriitaa ja vahvisti opinnäytetyön uskottavuutta. Asian tiedostaminen auttoi välttämään omien oletusten muuttumisen totuudeksi. Pyrkimys puolueettomuuteen onkin osa luotettavaa tutkimusta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 230-232).

8.3 Johtopäätökset ja kehittämissuositukset

Tutkimustieto Strategia-menetelmästä on vähäistä painottuen opinnäytetöihin vanhempien kokemuksista Strategia-kurssista. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet menetelmän vastaavan vanhempien tarpeisiin (Engström 2015,33; Korhonen 2020, 70). Vanhemmat ovat kokeineet Strategia-kurssin hyödylliseksi (Bacman & Nytell 2014,8; Perälä 2020, 40) eikä vanhempien omilla ADHD-oireilla ole ollut merkitystä saadun tiedon hyödyntämiseen perheen arjessa (Sund & Wessling 2020, 19-21). Tämän opinnäytetyön aineistossa vanhemmat kertoivat vastaavista kokemuksistaan, vaikka opinnäytetyö keskittyi Strategia-kurssille ohjaamiseen ja osallistumiseen vaikuttaviin tekijöihin. Opinnäytetyön aihe on merkityksellinen, sillä vanhempainohjauksen tiedetään vaikuttavan myönteisesti lapsen hoidon tuloksiin niin ADHD:n oireiden, käyttäytymisongelmien kuin lääkehoidon toteutumisen osalta (Dahl ym. 2020, 286). Vanhempien osallistuminen Strategia-kurssille on tärkeää koko perheen kannalta.

Opinnäytetyön tulosten mukaan työntekijät kartoittavat vanhempien tarpeet ja ohjaavat heidät Strategia-kurssille silloin, kun se on oikea-aikaista koko perheen kannalta. Vanhempien kokemusten mukaan keskustelu perheen tarpeista oli selkeästi vähäisempää, mihin todennäköisesti vaikutti opinnäytetyöhön osallistuneiden vanhempien motivaatio ja valmius auttaa lastaan. Opinnäytetyön tulosten mukaan vastavuoroinen keskustelu perheen yksilöllisestä tilanteesta vanhempien ja työntekijöiden välillä oli vähäistä. Tämä ristiriita herättää kysymyksen työntekijöillä käytettävissä olevan tiedon luotettavuudesta ja riittävydestä koskien perheiden yksilöllistä tilannetta ja tarpeita.

Strategia-kurssille ohjaamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota perheen kohtaamiseen. Paljon terveystalvija tarvitsevien asiakkaiden yksilöllinen palvelutarve tulee huomioida palveluiden järjestämisessä, sillä runsas palvelutarve itsessään turhauttaa perheitä ja heillä on kokemuksia väärinymmärretyiksi tulemisesta kohtaamisissaan terveydenhuollon ammattilaisien kanssa. Vanhempien arvostaminen perheensä tilanteen asiantuntijoina ja heidän ottaminen mukaan päätöksentekoon sekä heille tärkeiden elämäalueiden huomioiminen vaikuttavat merkittävästi palveluiden käyttöön. (Näyttövinkki 2021.)

Opinnäytetyön tulosten perusteella Strategia-kurssit tulee toteuttaa säännöllisesti ennalta tiedossa olevina ajankohtina. Strategia-kurssin ajankohta ja toteutustapa ilmoitetaan työntekijöille lukuvuosittain kahdesti vuodessa tammi- ja elokuussa. Työntekijöiden lisätiedon tarpeeseen vastataan Strategia-kurssin ohjaajien toteuttamalla tietoiskuilla yksikön henkilöstökokouksissa. Tiedolla on merkitystä myös työntekijöiden arvojen ja asenteiden muodostumiseen vaikuttaen samalla vanhempien motivaatioon osallistua kurssille. Tästä syystä Strategia-kurssin tietoiskuun lisätään osio arvoista ja asenteista, joista voidaan keskustella avoimesti henkilöstökokouksessa vahvistaen samalla kurssille ohjaamisen yhtenäisyyttä työntekijöiden kesken. Lisäksi Strategia-kurssin ohjaajat kokoavat kurssipalautteet tiivistelmäksi, joka

jaetaan työntekijöille sähköpostilla ja lisätään työntekijöiden taukotilassa säilytettävään Strategia-kurssikansioon. Syksyn 2023 aikana työntekijöille tulee järjestää työpaja Strategia-kurssista opinnäytetyön kehittämissuositusten siirtämiseksi osaksi käytännön työtä.

Perheiden yksilöllisen tilanteen ja tarpeiden mukaisen tuen tarjoamista aidossa yhteistyössä vanhempien kanssa tulee vahvistaa Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä. Strategia-kurssille ohjaamiseen varataan erillinen tapaaminen vanhemmille. Tämän tavoitteena on kiireetön vastavuoroinen keskustelu, jossa vanhempien tarpeet tulevat kuulluiksi ja rooli oman perheen asiantuntijana vahvistuu. Kurssille ohjattavaan työntekijät perustelevat Strategia-kurssin hyödyt vanhemmille heijastaen tiedon perheen yksilölliseen tilanteeseen käyttäen apunaan perheen arjen konkreettisia haasteita ja vahvuuksia. Näin voidaan vahvistaa vanhempien motivaatiota osallistua Strategia-kurssille. Yhdessä suunniteltu tuki ja hoito vastaa perheen tarpeisiin mahdollistaen tuen oikea-aikaisen toteutumisen. (Aalto-Setälä ym. 2020, 64-65.)

Aikaisemmissa Strategia-menetelmää koskevissa tutkimuksissa on jatkotutkimusten tarpeenosalta koettu tärkeäksi saada lisää tietoa Strategia-menetelmästä ja sen vaikuttavuudesta muun hoidon rinnalla (Bacman & Nyttell 2014, 8; Engström 2015, 33; Korhonen 2020, 70; Perälä 2020, 40). Vankempi tutkimustieto Strategia-menetelmästä on edelleen tarpeen. Tämän lisäksi lähitulevaisuudessa tulee huomioida koronapandemian vaikutus lasten ja perheiden hyvinvointiin, palveluihin ja yhteiskunnan yleiseen ilmapiiriin. Poikkeustilanteen pitkittyessä palveluiden järjestämisen muutokset, taloudellinen epävarmuus, sosiaalisten suhteiden väheneminen, etäopetus sekä terveyteen ja tulevaisuuteen liittyvät huolet ovat kuormittaneet niin lapsia kuin vanhempiakin. (Hietanen-Peltola, Vaara, Hakulinen & Hastrup 2020, 2.) Toimiva hoitopolku on kasvavan palveluntarpeen myötä entistä tärkeämpi ja siihen voitaneen vastata digitaalisten palveluiden avulla. Näin ollen koen tarpeelliseksi saada lisää tietoa etäyhteyden välityksellä toteutetuista Strategia-kursseista. Jatkotutkimuksessa on hyvä keskittyä kurssin vaikuttavuuden ja vertaistuen toteutumisen lisäksi etäyhteyden tuomien muutostarpeiden tunnistamiseen liittyen kurssiohjaajien toimintaan etäkurssien aikana.

Lähteet

Painetut

Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi.

Atjonen, P. 2021. Kehittävä arviointi kasvatusalalla. 2. painos. Joensuu: Kirjokansi.

Ciesielski, H.A., Loren, R.E.A. & Tamm, L. 2020. Behavioral Parent Training for ADHD Reduces Situational Severity of Child Noncompliance and Related Parental Stress. *Journal of Attention Disorders* 24(5), 758-767.

Dahl, V., Ramakrishnan, A., Spears, A., Jorge, A., Lu, J., Bigio, N. & Chacko, A. 2020. Psychoeducation Interventions for Parents and Teachers of Children and Adolescents with ADHD: a Systematic Review of the Literature. *Journal of Developmental and Physical Disabilities* 32, 257-292.

Elo, S., Tohmola, A., Kajula, O. & Kääriäinen, M. 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*, 34(4), 215-225.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.

Karjalainen, P., Santalahti, P. & Sihvo, S. 2016. Vaikuttavatko vanhemmuustaitoja tukevat ohjelmat lapsen käytöshäiriöiden ja -ongelmien ehkäisyssä ja vähentämisessä. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 132(10), 967-974.

Posner, J., Polanczyk, G.V. & Sonuga-Barke, E. 2020. Attention-deficit hyperactivity disorder. *The Lancet* 395, 450-462.

Petreljus, E., Lantta, T. & Mishina, K. 2022. Vanhemmuusohjelmien käytettävyys haavoittuvassa asemassa olevien vanhempien näkökulmasta. *Hoitotiede*, 34(2), 85-100.

Puustjärvi, A. 2019. ADHD. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 135(2), 201-206.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Helsinki: Tammi.

Santalahti, P., Mäki, P. & Välimäki M. 2016. Psykoedukaatio. Teoksessa Kumpulainen, K, Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourander, A. (toim.). *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Helsinki: Duodecim, 492-502.

Storebø, OJ., Rasmussen, PD. & Simonsen, E. 2016. Association Between Insecure Attachment and ADHD: Environmental Mediating Factors. *Journal of Attention Disorders* 20(2), 187-196.

Terveydenhuollon yhteinen arvopohja, yhteiset tavoitteet ja periaatteet. 2001. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta. ETENE-julkaisuja 1. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Thabar, A. & Cooper, M. 2016. Attention deficit hyperactivity disorder. *The Lancet* 387, 1240-1250.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. painos. Tampere: Tampere University Press.

Virtanen, P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.

Vuori, M., Tuulio-Henriksson, A., Nissinen, H. & Autti-Rämö, I. 2015. Psykososiaaliset perheinterventiot lapsen aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriön sekä uhmakkuus- ja käytöshäiriöiden hoidossa. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 131(17), 1561-1568.

Sähköiset

Aalto-Kallio, M., Saikkonen P. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2009. Arvioinnin kartalla: Matka teoriasta käytäntöön. E-kirja. Terveyden edistämisen keskus.

Aalto-Setälä, T., Huikko, E., Appelqvist-Schmidlecher, K., Haravuori, H. & Marttunen, M. 2020. Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa. Ohjauksen 6/20. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140590/OHJ2020_006%20verkko%20u.pdf?sequence=4&isAllowed=y

ADHD-liitto 2021. Tietoa STRATEGIA-menetelmästä. Viitattu 4.7.2021. <https://adhd-liitto.fi/tukea/kurssit/strategia-vanhempainohjausmenetelma/>

Bacman, C. & Nytell, A. 2014. Rapport om STRATEGI föräldrautbildning - resultat ur en pilotstudie samt egna utvärderingar från ADHD-center. Tukholma: ADHD Center. Viitattu 1.8.2021. <http://media.sinus.se/2017/02/3-nytell.pdf>

Bergström, T. 2020. Näkökulma laajenee, mielenterveysstigma vähenee. *Sosiaalitieteellinen Aikakauslehti* 57(1), 69-71. <https://doi.org/10.23990/sa.88700>

Daley, D., van der Oord, S., Ferrin, M., Danckaerts, M., Doepfner, M., Cortese, S., Sonuga-Barke, E.J.S. 2014. Behavioral interventions in attention-deficit/hyperactivity disorder: a meta-analysis of randomized controlled trials across multiple outcome domains. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 53(8), 835-847. Viitattu 30.7.2021. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0890856714004080>

Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K. & Kyngäs, H. 2014. Qualitative content analysis: a focus on trustworthiness. Sage open 4(1), 1-10.

<https://doi.org/10.1177/21582440145226>

Engström, S. 2015. Förändringar i vardagen efter ett ha genomgått föräldrautbildningen STRATEGI för föräldrar till barn och tonåringar med ADHD. Tukholma: Stockholm University department of psychology. Viitattu 1.8.2021. <http://media.sinus.se/2017/02/4-engstrom.pdf>

Espoo-tarina 2021. Viitattu 6.11.2021. <https://www.espool.fi/fi/espoon-kaupunki/espool-tarina>

Hänninen, V. 2016. Kuinka paljon on tarpeeksi? Aineiston määrä laadullisessa tutkimuksessa. Aikuiskasvatus, 36(2), 109-113. <https://doi.org/10.33336/aik.88484>

Jokinen, A. 2022. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Vuori J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 13.7.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Juhila, K. 2022. Koodaaminen. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.6.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/koodaaminen/>

Korhonen, T. 2020. Ymmärrän, pystyn ja yritän. Vanhempien kokemuksia Strategia-vanhempainohjausmenetelmästä. Pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, kasvatustieteen laitos. Helsinki. Viitattu 11.8.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/316480/Korhonen_Tuuli_Pro_gradu_2020.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Koski, L. 2020. Tekstistä teemoiksi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Käypä hoito -suositus 2019. ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö). Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen Lastenneurologisen yhdistys ry:n, Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen ja Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 21.3.2021. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50061#K1>

Lastenpsykiatrinen yksikkö 2021a. Viitattu 17.3.2021. https://www.espool.fi/fi-FI/Sosi-aali_ja_terveyspalvelut/Lapsiperheiden_palvelut/Lastenpsykiatrinen_yksikko

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue 2023. Lasten mielenterveyspalvelut. Viitattu 15.5.2023. <https://www.luvn.fi/fi/palvelut/lasten-mielenterveyspalvelut>

Mielenterveyden keskusliitto 2021. Mielenterveysbarometri 2019. Viitattu 3.12.2021.

<https://www.mtkl.fi/toimintamme/julkaisut/mielenterveysbarometri2019/>

Näyttövinkki 2021. Millaisia kokemuksia paljon terveystalvija tarvitsevilla asiakkailta on kohtaamisista terveydenhuollon ammattilaisten kanssa? Kirjoittajat: Huhtakangas, M., Kyngäs, H., Tuomikoski, A-M., Konttila, J. & Kanste, O. Helsinki: Hoitotyön tutkimussäätiö. Viitattu 20.8.2023. <https://www.hotus.fi/nayttovinkit/>

Palonen, M. & Kylmä, J. 2022. Avoin haastattelu ja teemahaastattelu aineistonkeruun menetelminä laadullisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. Hoitotiede, 24(4), 281-294.

<https://journal.fi/hoitotie.../view/128992>

Perälä, N-K. 2020. Adhd-lasten varhaisen tuen palveluiden kehittäminen. Kehittämishanke Kaarinan kaupungin kehittämispalveluissa. Opinnäytetyö yamk. Turun Ammattikorkeakoulu. Turku. Viitattu 22.8.2021. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/335299/Per%C3%A4l%C3%A4%20Niina-Kaisa.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Pihlakoski, L. 2016. Vanhempainohjaus lasten ADHD:n ja sen liitännäisoireiden hoidossa. Näytönastekatsaus. Suomalainen lääkärisseura Duodecim. Viitattu 3.7.2021. <https://www.kaypa-hoito.fi/nak06086>

Puusa, A. 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudemus.

Sund, J. & Wessling, A. 2020. Kunskap, slutförande och nöjdhet efter STRATEGI. Jämförelse av föräldrar med respektive utan ADHD eller ADHD symtom. Examensarbete i psykolog. Karolinska Institutet. Institutionen för klinisk neurovetenskap. Psykologprogrammet. Viitattu 1.8.2021. <https://sinus.se/wp-content/uploads/2021/06/Sund-Jessica-Wessling-Andrea-2020-Kunskap-slutf%C3%B6rande-och-no%C3%B6jdhet-efter-STRATEGI-ja%C3%B6mfo%C3%B6relse-av-fo%C3%B6r%C3%A4ldrar-med-respektive-utan-ADHD.pdf>

TENK 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Viitattu 16.9.2022. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

THL 2022. Lasten mielenterveys ja mielenterveyden häiriöt. Viitattu 18.9.2022.

<https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/lasten-mielenterveys-ja-mielenterveyden-hairiot>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos. E-kirja. Helsinki: Tammi.

Vilkkä, H. 2021. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vorma, H., Rotko, T., Larivaara, M. & Kosloff, A. 2020. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020-2030. Sosiaali- ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162053/STM_2020_6.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Voutilainen, A. & Puustjärvi, A. 2016. ADHD:n hoitovasteeseen ja -myöntyvyyteen vaikuttavat tekijät. Suomalainen lääkäriseura Duodecim. Viitattu 21.3.2021. <https://www.kaypa-hoito.fi/nix00950>

Julkaisemattomat

Hellström, A. 2017. Strategia-vanhempainohjauskurssi vanhemmille, joiden 4-12-vuotiaalla lapsella on adhd. Ohjaajan kansio. Tukholma: Sinus ab - Svenska institutet för barn i behov av utvecklingsstöd.

Korhonen, T. 2022. Sähköposti.

Lastenpsykiatrinen yksikkö 2021b. Omavalvontasuunnitelma 2020.

Kuviot

Kuvio 1: Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	13
Kuvio 2: Arviointiprosessi mukaillen Hirsjärven ja kumppaneiden (2012, 66) tutkimuksen kulun ja Virtasen (2007, 134) arviointiprosessin malleja	16
Kuvio 3: Esimerkki teemojen muodostumisesta	20
Kuvio 4: Opinnäytetyön teemat	21
Kuvio 5: Yhtenevät kokemukset tiedosta	29
Kuvio 6: Yhtenevät kokemukset arvoista, asenteista ja perheen tilanteesta	29

Liitteet

Liite 1: Tiedote tutkimuksesta.....	44
Liite 2: Tutkittavan suostumus	46
Liite 3: Tutkimuslupa	47
Liite 4: Haastattelurunko (vanhemmat)	48
Liite 5: Haastattelurunko (työntekijät).....	49
Liite 6: Johtopäätökset ja kehittämissuhteet	50

Liite 1: Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Vanhempien kokemuksia Strategia-kurssille ohjaamisesta ja osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan vanhempien Strategia-kurssille ohjautumiseen ja osallistumiseen vaikuttavia kokemuksia sekä motivoitumista ja sitoutumista edistäviä tekijöitä. Tutkimuksessa arvioidaan vanhempien ohjaamista Strategia-kurssille vanhempien ja työntekijöiden näkökulmasta.

Olen arvioinut, että sovellutte tutkimukseen, koska osallistutte adhd-diagnosoitujen lasten vanhemmille tarkoitetulle Strategia-kurssille Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Pehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta lapsenne tai perheenne hoitoon Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä. Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ja arvioida vanhempien kokemuksia Strategia-kurssille ohjaamisesta sekä tunnistaa mitkä tekijät saavat vanhemmat motivoitumaan ja sitoutumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen. Tutkimuksen tavoitteena on laatia tulosten perusteella kehittämisehdotus Espoon lastenpsykiatriselle yksikölle vanhempien ohjaamisesta Strategia-kurssille.

Tutkimuksen toteuttajat

Tutkimus on Laurea Ammattikorkeakoulun Voimavaraistavien työtapojen johtaminen ja kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla tutkinnon opinnäytetyö. Tutkimuksen toteuttaa YAMK-opiskelija Mia Lehto-Urpilainen yhteistyössä Espoon lastenpsykiatrisen yksikön kanssa. Opinnäytetyön ohjaajana toimii Laurea Ammattikorkeakoulun lehtori, TtT, Mika Alastalo.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Opinnäytetyössä kootaan tietoa vanhempien ohjaamisesta Espoon lastenpsykiatrisen yksikön Strategia-kurssille haastattelemalla vanhempia (yksilöhaastattelu) ja työntekijöitä (ryhmähaastattelu). Haastattelupyntö osoitetaan keväällä 2023 Strategia-kurssille osallistuneille 20 vanhemmalle ja 12 vanhempia Strategia-kurssille ohjaavalle työntekijälle. Haastattelun tarkoituksena on syventää ymmärrystä ryhmään ohjaamiseen liittyvästä vuorovaikutustilanteesta erityisesti vanhempien näkökulmasta.

Tutkimukseen osallistuminen tarkoittaisi teille haastatteluun osallistumista. Erillisen haastattelupyynnön saatte tutkimuksen saatekirjeessä. Haastattelu tallennetaan ja muutetaan myöhemmin kirjoitetuksi tekstiksi eli litteroidaan. Haastattelu kestää 30–60 minuuttia. Vanhempien haastattelut toteutetaan toiveenne mukaan joko Teams-etäyhteyden välityksellä tai

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Opinnäytetyöhön osallistumisesta ei ole sinulle välttämättä suoraa hyötyä. Sen tuottama tieto voi kuitenkin auttaa kehittämään Espoon lastenpsykiatrisen yksikön käytänteitä Strategia-kurssille ohjaamisesta asiakaskeskeisimmiksi.

Tutkimuksesta mahdollisesti seuraavat haitat ja epämuukavuudet

Opinnäytetyöhön osallistumiseen ei liity merkittäviä riskejä tai haittoja.

kahdenkeskinä tapaamisina Espoon lastenpsykiatrisessa yksikössä. Työntekijöiden ryhmähaastattelut toteutetaan Lastenpsykiatrisessa yksikössä.

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Opinnäytetyöhön osallistumisesta ei ole sinulle välttämättä suoraa hyötyä. Sen tuottama tieto voi kuitenkin auttaa kehittämään Espoon lastenpsykiatrisen yksikön käytänteitä Strategia-kurssille ohjaamisesta asiakaskeskeisimmiksi.

Tutkimuksesta mahdollisesti seuraavat haitat ja epämukavuudet

Opinnäytetyöhön osallistumiseen ei liity merkittäviä riskejä tai haittoja.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Tutkimustuloksia ei raportoida tutkittaville erikseen. Opinnäytetyö julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa.

Tutkimuksen päätyminen

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen, jos haastattelussa nousee esiin tutkittavalle merkittävää vaivautuneisuutta tai pelokkuutta aiheuttavia arkaluonteisia asioita tai tietoja. Tällöin tutkimuksen keskeyttäminen on mahdollista, vaikka tutkittava ei ilmaise sanallisesti haluaan keskeyttää tutkimukseen osallistumista. Tutkittavan arjessa tavanomainen henkinen rasitus tai tunnekokemus eivät ole edellytys tutkimuksen keskeyttämiselle.

Tutkimuksen on arvioitu päättyvän opinnäytetyön raportin julkaisemiseen kesäkuussa 2023. Tutkimustuloksia esiteltäessä henkilötiedot suojataan ja tutkimuksen tietoja käsitellään ilman tunnistetietoja. Opinnäytetyössä ei eritellä yksittäisen tutkittavan tuloksia eikä tutkimuksen päättymisestä ilmoiteta erikseen tutkittavalle. Tutkimustulokset ovat saatavilla Theseus-tietokannasta tutkimuksen päätyttyä.

Lisätiedot

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Opinnäytetyötekijä
Mia Lehto-Urpilainen
050 533 8699
mia.lehto-urpilainen@student.laurea.fi

Opinnäytetyön ohjaaja
Lehtori, TtT
Mika Alastalo
Laurea Ammattikorkeakoulu
040 630 5170
mika.alastalo@laurea.fi

Liite 2: Tutkittavan suostumus

Tutkimuksen nimi: Vanhempien kokemuksia Strategia-kurssille ohjaamisesta ja osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä

Tutkimuksen toteuttaja: Laurea Ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyöntekijä

Mia Lehto-Urpilainen

050 533 8699

mia.lehto-urpilainen@student.laurea.fi

Opinnäytetyön ohjaaja

Lehtori

Mika Alastalo

040 630 5170

mika.alastalo@laurea.fi

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on selvittää vanhempien kokemuksia adhd-diagnosoitujen lasten vanhemmille tarkoitetulle Strategia-kurssille ohjaamisesta ja osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Olen saanut tiedotteen tutkimuksesta ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimuksen tietosuojaselosteeseen.

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän (voin jatkaa sitä myöhemmin) tutkimuksen, keskeyttämiseen asti kerättyjä tietoja voidaan käyttää tutkimuksessa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

_____ / ____ . ____ . _____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Liite 3: Tutkimuslupa

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Västra Nylands välfärdsområde

1 (1)

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue myöntää meille saapuneen tutkimuslupahakemuksen ja alla olevien ehtojen mukaisesti.

Hakija / yhteyshenkilö: Lehto-Urpilainen Miia

Tutkimuksen aihe / nimi: Strategia-vanhempainohjauskurssi

Edellytyksenä on myös, että tutkimuksen suorittaja tai suorittajat eivät käytä saamiaan tietoja asiakkaan tai potilaan tai hänen läheistensä vahingoksi eivätkä luovuta saamiaan henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pitävät ne salassa.

Tutkimustulokset tulee esittää niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Lisäksi on noudatettava tietosuojasetus ja tietosuojalaissa sekä muualla lainsäädännössä olevia tutkimusrekistereitä koskevia säännöksiä.

Tutkimusluvan myöntäminen ei velvoita tutkimuksen kohteita osallistumaan tutkimukseen. Tutkijan on neuvoteltava aina erikseen tutkimuskohteena olevien organisaatioiden kanssa tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimuksen teko ei saa häiritä tutkimuskohteen toimintaa.

Edellytämme, että tutkija / yhteyshenkilö lähettää Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sähköpostiosoitteeseen tutkimusluv@luvn.fi lopullisen tutkimusraportin.

Espoossa 10.2.2023

Johan Sanmark
TKI-johtaja
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

Liite 4: Haastattelurunko (vanhemmat)

Vanhempien haastattelurunko:

Tutkijan ja tutkimuksen lyhyt esittely

Kertaus haastattelun vapaaehtoisuudesta ja luottamuksellisuudesta

Tutkittavan suostumuksen varmistaminen ja haastattelun tallentamisesta sopiminen

Tutkittavan mahdolliset kysymykset.

Haastattelu

Haastattelun pääteemat:

1. Millaiset asiat motivoivat vanhempia osallistumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen ja saivat heidät osallistumaan Strategia-kurssille?

Apukysymykset:

Kerro omin sanoin, mikä sai sinut osallistumaan Strategia kurssille?

Kuvaile minkälaiset asiat vaikuttivat päätökseesi osallistua kurssille?

Mitkä asiat voisivat mielestäsi vahvistaa vanhemman sitoutumista osallistua jokaiselle kurssikerralle?

Minkälainen merkitys sinut kurssille ohjanneella työntekijällä oli motivaatioosi osallistua kurssille?

2. Miten vanhemmat ohjattiin Strategia-kurssille?

Apukysymykset:

Kerro omin sanoin, miten sinut ohjattiin Strategia-kurssille?

Milloin kuulit ja mitä sinulle kerrottiin Strategia-kurssista?

Miten perheenne arki ja toiveet huomioitiin kurssille ohjaamisessa?

Millaisia asioita huomasit mieltäväsi kuullessasi kurssista?

Miten saamasi tieto vastasi kokemustasi Strategia-kurssista?

Mikä kurssille ohjaamisessa oli hyvää ja missä olisi mielestäsi vielä kehitettävää?

Miten kurssille ohjaamista tulisi kehittää?

Miten työntekijät voisivat tukea vanhempien osallistumista Strategia-kurssille?

Mitä asioita työntekijän olisi hyvä huomioida ohjatessaan vanhemman osallistumaan kurssille?

3. Vanhemman omat ajatukset ja kokemukset Strategia-kurssista

Apukysymys:

Mitä haluaisit vielä kertoa kokemuksistasi Strategia-kurssiin liittyen?

Liite 5: Haastattelurunko (työntekijät)

Työntekijöiden haastattelurunko

Tutkijan ja tutkimuksen lyhyt esittely

Kertaus ryhmähaastattelun vapaaehtoisuudesta ja luottamuksellisuudesta

Tutkittavien suostumuksen varmistaminen ja haastattelun tallentamisesta sopiminen

Tutkittavien mahdolliset kysymykset.

Ryhmähaastattelu

Haastattelun pääteemat:

1. Miten vanhemmat ohjataan Strategia-kurssille?

Apukysymykset:

- Kertokaa omin sanoin, miten vanhemmat ohjataan Strategia-kurssille?
- Mitä ja miten kerrotte vanhemmille kurssista?
- Minkälaisissa tilanteissa vanhemmat ohjataan kurssille?
- Miten perheen arki ja toiveet huomioidaan kurssille ohjaamisessa?
- Millaisia asioita vanhemmat kysyvät kurssista?
- Mikä kurssille ohjaamisessa on hyvää ja missä olisi mielestänne vielä kehitettävää?
- Miten kurssille ohjaamista tulisi kehittää?
- Miten työntekijät voivat tukea vanhempien osallistumista Strategia-kurssille?
- Mitä asioita työntekijän olisi hyvä huomioida ohjatessaan vanhemman osallistumaan kurssille?

2. Millaiset asiat motivoivat vanhempia osallistumaan ryhmämuotoiseen vanhempainohjaukseen ja saavat heidät osallistumaan Strategia-kurssille?

Apukysymykset:

- Kuvaile minkälaiset asiat motivoivat vanhempia osallistumaan Strategia-kurssille?
- Minkälaiset osallistumista tukevat tai estävät tekijät vaikuttavat vanhempien päätökseen osallistua kurssille?
- Minkälainen merkitys kurssille ohjanneella työntekijällä on vanhempien motivaatioon osallistua kurssille?
- Mitkä asiat voisivat mielestänne vahvistaa vanhemman sitoutumista osallistua jokaiselle kurssikerralle?

3. Työntekijöiden ajatukset ja kokemukset Strategia-kurssista

Apukysymys:

- Mitä haluaisitte vielä kertoa kokemuksistanne Strategia-kurssiin liittyen?

Liite 6: Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset mukailten Leena Kosken (2020) johtopäätösten teemojen mukaista taulukointia

TEEMA	motivaatio osallistua Strategia-kurssille	ohjaaminen Strategia-kurssille	tulkinta	vastaukset tutkimuskysymyksiin	kehittämisehdotukset
PERHEEN YKSILÖLLINEN TILANNE	<p>Perheelle sopivat käytännön järjestelyt motivoivat vanhempia osallistumaan kurssille. Lastenhoitoaasteet tai vaikeudet sosiaalisissa tilanteissa voivat vähentää motivaatiota osallistua Strategia-kurssille.</p> <p>Työntekijöiden kokemuksen mukaan vanhemman voimavarat, tarve vertaistuelle, hyvä kokemus hoidosta ja yksilölliset perustelut hyödyistä motivoivat osallistumaan Strategia-kurssille.</p> <p>Motivaatiota heikentävät vanhemman voimavarat, poissaolo töistä, osallistumisen vaatimat järjestelyt arjessa, huonot kokemukset hoidosta, kuormittunut elämäntilanne tai kriisi perheessä. Ryhmämuotoinen vanhempainohjaus voi vaikeuttaa osallistumista.</p>	<p>Vanhemmilla ei erityistä tarvetta yksilölliseen tilanteen huomiointiin. Ohjaustilanteessa perheen yksilöllisen tilanteen huomiointi näkyi henkilökohtaisena kontaktina, ilmoittautumisessa auttamisena ja kurssille ohjaamisena sopivana ajankohtana pian lapsen adhd-diagnoosin jälkeen.</p> <p>Työntekijöiden kuvaamana tunnustetaan vanhempien tarve saada tietoa, kartoitetaan vanhempien tarpeet ja ohjataan vanhemmat kurssille, kun se on oikea-aikaista koko perheen kannalta. Perheen yksilöllisen tilanteen mukaan perhe voidaan ohjata yksilölliseen hoitoon Strategia-kurssin sijaan.</p>	<p>Haastatellut vanhemmat olivat valmiiksi motivoituneita osallistumaan Strategia-kurssille saadakseen apua perheen arkeen. Henkilökohtainen kontakti ja osallistumisen helppous olivat tärkeitä tekijöitä heidän päätökselleen osallistua kurssille.</p> <p>Työntekijät pohtivat hoidon tarvetta ja ajankohtaa koko perheen tarpeista lähtien. Työntekijät tunnustavat useita vanhempien motivaatiota vahvistavia tai heikentäviä yksilöllisiä tekijöitä, mutta aineistossa ei kuvata vastavaroista keskustelua aiheesta vanhempien ja työntekijöiden välillä.</p> <p>→ Puhutaanko perheen kanssa vai työntekijöiden kesken? → Onko työntekijöillä riittävästi tietoa perheen tilanteesta?</p>	<p>Vanhemmilla ei ollut erityistä tarvetta yksilölliseen tilanteen huomiointiin. Vanhemmat kokivat henkilökohtaisen kontaktin, osallistumisen helppouden sekä perheen arjen konkreettisten pulmien ja tarpeiden tunnistamisen vahvistavan heidän motivaatiotaan osallistua Strategia-kurssille.</p> <p>Vanhempien riittävät voimavarat, vertaistuen tarve, hyvä kokemus hoidosta ja yksilölliset perustelut Strategia-kurssin hyödyistä motivoivat vanhempia osallistumaan kurssille. Perheen arjen sujuminen ja käytännön järjestelyjen (lastenhoito, poissaolo töistä) onnistuminen tukee vanhempien osallistumista kurssille.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Työntekijät perustelevat Strategia-kurssin hyödyt vanhemmille heijastaen tiedon perheen yksilölliseen tilanteeseen Strategia-kurssille ohjaamiseen varataan erillinen tapaaminen vanhemmille. Tavoitteena kiireetön vastavuoroinen ja hoidollinen keskustelu, jossa vanhempien tarpeet tulevat kuulluiksi ja rooli oman perheen asiantuntijana vahvistuu. Lastenpsykiatriassa yksikössä selvitetään syksyn 2023 aikana mahdollisuutta järjestää Strategia-kurssi alkulastasta, jotta vanhempien osallistuminen kurssille olisi mahdollisimman helppoa. Mahdollinen aikamuutos toteutetaan kevään 2024 kurssilla.

TEEMA	motivaatio osallistua Strategia-kurssille	ohjaaminen Strategia-kurssille	tulkinta	vastaukset tutkimuskysymyksiin	kehittämisehdotukset
TIETO	<p>Tieto motivoi vanhempia osallistumaan Strategia-kurssille. Vastaavasti riittämätön tieto heikentää heidän motivaatiota osallistua kurssille.</p> <p>Tieto vaikuttaa vanhempien asenteisiin motivoiden heitä osallistumaan Strategia-kurssille. Tieto vaikuttaa myös työntekijöiden asenteisiin motivoiden heitä vanhempien ohjaamiseen kurssille.</p>	<p>Tieto auttaa työntekijöitä arvioimaan Strategia-kurssin sopivuutta perheen yksilölliseen tilanteeseen ja vastaamaan vanhempien yksilöllisiin tarpeisiin motivoiden heitä osallistumaan kurssille.</p> <p>Vanhemmat ja työntekijät kokevat tarvitsevansa lisää tietoa Strategia-kurssista.</p>	<p>Työntekijöiden tieto vanhempien motivaatiota vahvistavista ja heikentävistä tekijöistä ei siirry automaattisesti käytäntöön Strategia-kurssille ohjattuna.</p> <p>Vanhemmat ja työntekijät tarvitsevat lisää tietoa Strategia-kurssista.</p>	<p>Työntekijät kertovat vanhemmille Strategia-kurssin perustiedot, käytännön toteutuksen, vanhempien velvollisuudet ja kurssin hyödyt. Osa vanhemmista koki työntekijöiltä saamansa tiedon puutteelliseksi. Tarvitsemansa lisätiedon he saivat Strategia-kurssin esitteestä tai etsimällä itse internetistä.</p> <p>Tieto Strategia-kurssin käytännön toteutuksesta ja kurssilta saatavista hyödyistä sekä aikaisemmat kurssikokemukset motivoivat vanhempia osallistumaan kurssille.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Strategia-kurssin kansio viedään kahvihuoneeseen työntekijöiden tutustumista varten Strategia-kurssin ohjaajat pitävät infon kurssista henkilöstökokouksessa ennen kurssille ilmoittautumisen alkamista Syksyllä 2023 järjestetään työntekijöille työpaja oppinätetyön kehittämissuositusten käytäntöön viemiseksi Jokaisen Strategia-kurssin jälkeen ohjaajat kokoavat palautteen tiivistelmäksi, joka jaetaan työntekijöille sähköpostilla ja lisätään kahvihuoneen kurssikansioon Strategia-kurssit järjestetään säännöllisesti ja tarkat ajankohdat tiedotetaan työntekijöille tammi- ja elokuun aikana
ARVOT & ASEENTEET	<p>Vanhempien ja työntekijöiden asenne vaikuttaa motivaatioon. Motivaatio on valmiina olemassa oleva ominaisuus, jonka taustalla on tarve muutokseen perheen arjessa ja halu auttaa lasta.</p> <p>Ei tarkempaa pohdintaa työntekijöiden arvoista tai asenteista.</p>	<p>Työntekijät vetoavat vanhempien arvoihin kurssille ohjattuna motivoidakseen heitä osallistumaan kurssille.</p> <p>Työntekijän luottamus Strategia-menetelmän hyödyllisyyteen välittyi vanhemmille vahvistaen heidän motivaatiotaan osallistua kurssille.</p>	<p>Vanhemman valmiiksi korkea motivaatio osallistua Strategia-kurssille vähentää työntekijän panosta kurssille ohjaamiseen. Tällöin vanhempi ei saa riittävästi tietoa Strategia-kurssista.</p> <p>Strategia-kurssille ohjaamisen vuorovaikutustilannetta voidaan pitää itsestään selvänä osana perheen hoitoa, jolloin työntekijän omaa pohdintaa arvoista ja asenteistaan ei sanoteta ääneen.</p>	<p>Vanhempien ja työntekijöiden asenne vaikuttaa Strategia-kurssille ohjaamiseen ja vanhempien osallistumiseen kurssille.</p> <p>Vanhemmilla on tarve muutokseen perheen arjessa ja halu auttaa lasta. Kertomalla Strategia-kurssin käytännön järjestelyistä ja aikaisemmista kurssikokemuksista voidaan vahvistaa vanhemman motivaatiota osallistua Strategia-kurssille.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Lisätään työntekijöiden tietoa Strategia-kurssista, kts. kehittämissuositukset teemasta tieto Strategia-ohjaajat liittävät kurssi-infon osion arvoista ja asenteista, joista voidaan keskustella avoimesti henkilöstökokouksessa